

VEREENIGING
TER BEOEFENING VAN DE KRIJGSWETENSCHAP
1900—1901.

---

*Vergadering van Donderdag 28 Maart 1901, 's avonds te 8 uur,
in het Gebouw voor Kunsten en Wetenschappen
te Utrecht.*

Voorzitter: Generaal BERGANSIUS.

De VOORZITTER:

Mijne Heeren!

Ik open deze Vergadering met een welkom en met de verzekering, dat het mij een voorrecht is dit leesjaar ook eene vergadering alhier te mogen leiden.

Alvorens den heer Collette het woord te verleenen voor de behandeling van het door hem gekozen onderwerp, zij het mij vergund een paar mededeelingen te doen.

Blijkens het onlangs verschenen Verslag is nl. in de algemeene Vergadering van 25 Januari jl. meegedeeld, dat het Bestuur nader zou overwegen op welke wijze het beste, namens de leden onzer Vereeniging, aan Hare Majesteit de Koningin en aan Zijne Koninklijke Hoogheid den Prins der Nederlanden hulde kon worden gebracht bij gelegenheid van Hoogst Derzelver huwelijk.

Die overweging heeft er toegeleid, dat op Donderdag 7 Maart jl. ten Paleize te *Amsterdam*, namens de Vereeniging, een eerbiedig adres van hulde en gelukwensch is aangeboden

door eene deputatie uit het Bestuur, waarvan ik de eer had het Hoofd te zijn en welke verder gevormd was door de heeren bestuursleden Jhr. Band, Segboer en Hoetink.

Het adres, dat door opname in het Verslag ter kennis zal worden gebracht, is door het Hooge Echtbaar welwillend aangevaard, en zal door U M. H. zeker met groote waardeering worden vernomen, dat Hare Majesteit de Koningin mij bij die gelegenheid mondeling de vereerende opdracht heeft gegeven, om Hoogst Derzelve dank aan de leden der Vereeniging over te brengen, daarbij de verzekering voegende dat dit blijk van hulde en belangstelling door Hare Majesteit en Zijne Koninklijke Hoogheid zeer wordt gewaardeerd. (*Toejuichingen.*)

Het adres luidde :

Aan
HARE MAJESTEIT DE KONINGIN
en
ZIJNE KONINKLIJKE HOOGHEID
DEN PRINS DER NEDERLANDEN, HERTOG
VAN MECKLENBURG.

Mevrouw, Koninklijke Hoogheid !

In hooge mate waardeeren wij het voorrecht Uwe Majesteit en Uwe Koninklijke Hoogheid, bij dit eerste plechtigo bezoek aan de tot hooge feestvreugde gestemde hoofdstad des Rijks, in naam der Vereeniging ter beoefening van de Krijgswetenschap, onze eerbiedige hulde en hartelijke gelukwensen te mogen aanbieden.

Niemand in het geheele vaderland kan het welzijn des lands en de verzekering van zijne onafhankelijkheid zóó zeer ter harte gaan als Uwe Majesteit. Onze Vereeniging, die de wetenschap van den oorlog beoefent, en bovendien tracht heldere begrippen omtrent krijgssaken meer algemeen te verspreiden, heeft daarmede geen ander doel dan de kracht des volks te versterken tot verzekering van Uwer Majesteits rechten tegen welke aanranding ook — d. i. tot bestendiging van ons nationaal geluk.

In dit verband durven wij met den meesten eerbied, maar tevens met vrijmoedig vertrouwen een beroep doen op de belangstelling van Uwe Majesteit en van Uwe Koninklijke Hoogheid in de werkzaamheden onzer Vereeniging. Nu zoowel het Nederlandsche — als het Nederlandsch-Indische leger de eer genieten Uwe Koninklijke Hoogheid onder hunne opper-officieren te mogen tellen, vleien wij ons tevens met de hoop, dat uit dezen band te gelegener tijd eene verhouding tussehen Uwe Koninklijke Hoogheid en onze Vereeniging zal kunnen voortvloeien, die door alle leden voorzeker op bijzonder hoogen prijs zou worden gesteld.

Het Bestuur der Vereeniging ter beoefening
van de Krijgswetenschap.

(Volgen de handteekeningen der Bestuursleden.)

'S-GRAVENHAGE, den 1sten Maart 1901.

Verder M. H. wordt te uwer kennis gebracht dat de heer Vinkhuizen, sedert October 1895 lid van het Bestuur, onlangs als zoodanig is afgetreden wegens verandering van woonplaats. Gedachtig aan de medewerking die het Bestuur steeds van den heer Vinkhuizen mocht ondervinden, breng ik hem daarvoor gaarne ook in deze Vergadering een woord van dank, en in het bijzonder ook voor hetgeen hij als lid der Commissie voor de Vertalingen en Overdrukken in het belang der Vereeniging heeft gedaan. *(Toejuichingen.)*

Ten slotte M. H. acht ik het niet ondienstig er de aandacht op te vestigen, dat aan de discussiën waartoe het te behandelen onderwerp aanleiding kan geven, niet enkel door de leden, maar ook door geïntroduceerde heeren kan worden deelgenomen. Met den wensch dat van deze gelegenheid in het belang der zaak zal worden gebruik gemaakt, geef ik thans het woord aan den heer Collette.

De heer P. P. C. COLLETTE, Kapitein-Adjutant der Infanterie, houdt hierop zijne voordracht ter verdediging der volgende stelling:

Ook voor tijd van vrede moet eene afzonderlijke strafrecht-
 spraak voor militairen behouden blijven; zij behoort
 zich uit te strekken over alle delicten.

De heer COLLETTE :

Mijne Heeren !

Toen ik in het jaar 1899 de eer had in onze Vereeniging te lezen, vermoedde ik allerminst dat reeds in het jaar 1900 mij andermaal eene uitnoodiging tot het houden eener voordracht bereiken zou; en wanneer men mij voorspeld had, dat ik binnen het tijdperk van ruim twee jaar tweemaal het militair strafrecht tot onderwerp zou kiezen, dan had ik ongetwijfeld den voorspeller gerangschikt onder de bekende categorie der »broodetende» profeten.

Oorspronkelijk luidde de titel mijner voordracht dan ook geheel anders — grepen op tactisch gebied naar aanleiding van een bezoek aan de slagvelden van Loigny—Poupry en Beaune la Rolande —, doch toen het Bestuur te kennen had gegeven, dat de voordrachten bij voorkeur het uitgangspunt eener gedachtenwisseling dienden te wezen, en de Nederlandsche Juristen-Vereeniging in den loop van het vorige jaar andermaal het gewichtige en netelige vraagstuk betreffende de rechtspraak voor militairen in vreedestijd in behandeling nam, meende ik beter te doen, meer te handelen in den geest van het Bestuur door in een kort bestek de voornaamste motieven — vóór en tegen —, die in de Juristen-Vereeniging ter tafel gebracht werden, weer te geven.

Zoowel nu, als ook in 1899, woog bij mij — en ik geloof niet ten onrechte — de actualiteit van het gekozen onderwerp.

Bovendien, Mijne Heeren, zou ik te veel zeggen, wanneer ik beweer, dat slechts een klein getal officieren kennis genomen heeft van de »Handelingen der Nederlandsche Juristen-Vereeniging van het jaar 1900»?

Zonden de meesten zich niet bepaald hebben tot het lezen der verslagen in de couranten?

Is dit inderdaad het geval, zoo schijnt meerdere voorlichting voorzeker niet overbodig.

In deze Vereeniging werd de rechtsmacht van den militairen rechter voor het eerst besproken in de bijeenkomst van 26 November 1875, en wel door Mr. H. v. d. Hoeven, de bekende en erkende autoriteit op militair-strafrechtelijk gebied, die de stelling verkondigde, dat de militairen in tijd van vrede alléén ter zake van militaire delicten voor eene speciale rechtbank terecht moeten staan.

Later vernemen wij, dat die speciale rechtbank zou zijn de *gewone*, waaraan echter eenige officieren toegevoegd zouden worden, die *wel* het recht hebben vragen te stellen aan de getuigen en aan den beklagde, echter *niet* het recht om mede te stemmen over schuld, onschuld of qualificatie, daarentegen het *uitsluitend* recht om aangaande de mate van straf te beslissen. Nagenoeg eene omgekeerde jury-inrichting.

In de bijeenkomst van 27 Januari 1899 1) gaf de Hoogleraar v. d. Hoeven aan eene dergelijke rechtbank den naam van *gecombineerd* college, en verklaarde onmiddellijk daarop: »Maar ik ben zoo bang als de dood voor een wezenlijk *gemengd* college.»

Mijne Heeren, *ik* ben zoo bang als de dood voor het gecombineerd college van Professor v. d. Hoeven.

Van harte hoop ik, dat zijn voorstel onverwezenlijkt moge blijven; bij aanneming daarvan zou toch inderdaad de burgerrechter beslissen of een zeker feit niet of wel gequalificeerd zou moeten worden als insubordinatie, en dat terwijl de Hoogleraar zelf betoogt:

»De jurist zal gaarne erkennen geen behoorlijk inzicht te hebben in alles wat maakt de belangen van de discipline.» 2)

1) Vereeniging ter beoefening van de Krijgswetenschap 1898—99, IVe Verslag. Herziening van het formeel militair-strafrecht, mede in verband met de Deutsche Militär-Strafgerichtordnung van het jaar 1898. Spreker: Kapt. P. P. C. Collette.

2) »De kantonrechter of de rechtbank weet niet steeds met voldoende kennis van zaken te beoordeelen, of door een strafbaar feit van het gemeene recht de belangen der militaire tucht of orde zijn geschaad, veel

De toegevoegde officieren zouden de straf moeten bepalen, en dat zonder stem te hebben bij de beslissing omtrent onschuld, schuld of qualificatie, zonder aan het eigenlijk onderzoek deelgenomen te hebben, zonder alle overwegingen haarfijn te kennen! En hoe zouden die officieren zelfstandig de juiste straf kunnen opleggen — vooral nu den rechter tegenwoordig eene zeer groote strafruimte gegeven is —, wanneer zij zoo maar eens voor eene enkele zaak aan eene rechtbank toegevoegd werden? Zij zouden geheel en al aan den leiband van den burgerrechter *moeten* loopen. 1)

»Het resultaat zal wezen, dat de rechtspraak in handen zal zijn zijn van rechtsgeleerden, die noch het militair recht, noch de behoeften der militaire maatschappij kennen, terwijl de militaire leden volkomen nullen vóór het cijfer zullen zijn»; aldus de Hoogleraar Mr. M. S. Pols.

Ook in de oogen van Prof. G. A. van Hamel vindt het denkbild van Mr. v. d. Hoeven — ter Juristen-vergadering van 30 Juni 1900 door Mr. van Geuns misschien de rationeële, in ieder geval de niterste concessie genoemd — geene genade: »Mij dunkt, dat het niet wel aangaat, bij een zoo klein rechtscollege officieren te laten beslissen omtrent de straf, wanneer zij wél de behandeling der zaak hebben bijgewoond, maar geen deel hebben mogen nemen aan de beslissing ten aanzien van feit en rechtspunt.» 2)

De »uitvinding» — het woord is van Prof. van Hamel — zou in mijn oog de *feitelijke* afschaffing der militaire jurisdictie in tijd van vrede ten gevolge hebben.

Indertijd heeft van militaire zijde zich geene enkele stem

---

minder nog in welke mate dit het geval is, en allermint, welke bestraffing aan het feit, als vergrijp tegen de krijgstucht evenredig is te achten.» (Mem. van Toelichting op het door Mr. v. d. Hoeven vervaardigde Ontwerp van Wet op de Krijgstucht).

1) Zie »De rechtsmacht van den militairen rechter der landmacht ten aanzien van militaire, gemengde en commune delicten.» P. P. C. Collette, 1e Luitenant, Leeraar aan de K. M. Academie. (De Militaire Spectator, 1893).

2) Handelingen der Nederlandsche Juristen Vereeniging, 1881.

verheven, die de door Prof. v. d. Hoeven ontwikkelde denkbeelden bestreed, en daaruit is, alhoewel ten onrechte, afgeleid dat die denkbeelden in het leger algemeene instemming vonden (Juristen-Vereeniging, 1881). Uit deze zoo snel getrokken conclusie mogen wij de leering putten, dat het van groote beteekenis is, dat onze Vereeniging de belangrijke vraagstukken, welke diep grijpen in het innerlijke leven der krijgsmacht, terdege in behandeling neemt, en de gelegenheid opent tot breede gedachtenwisseling.

Nu moge het waar zijn, dat wij ons op het terrein van de rechtswetenschap niet thuis voelen, dat wij het fijne onderscheidingsvermogen, den kundigen beroepsjurist eigen, missen; van den anderen kant mogen wij niet uit het oog verliezen, dat een onderwerp als de jurisdictie van den militairen rechter betrekking heeft op het hoogste belang der krijgsmacht, de discipline 1), dat wij op grond van volkomen bekendheid met de hoedanigheden, goede en slechte eigenschappen van den Nederlandschen soldaat, met het wezen der tucht, met de inwendige legertoestanden, met de vele legervoorschriften, hunne uitlegging en toepassing in de practijk, zoomede op grond van levenservaring en menschenkennis in het algemeen, wel degelijk gerechtigd, ja, *verplicht zijn*, onze stem te doen hooren, waar het geldt te beoordeelen of de militaire rechtspraak zonder schade voor de tucht aan de gewone rechtbanken toevertrouwd mag worden.

Het vraagstuk is dan ook in de allereerste plaats een *militair vraagstuk*, en vandaar dat de Juristen-Vereeniging en in 1881, en in 1900 de adviezen inwon van officieren en van juristen, die nithoofde van hun ambt de militaire samenleving van nabij kennen. Voorts: de overweging, dat wij allicht tegenover de welbespraaktheid en den overredenden betoogtrant van den jurist

---

1) Eene wijziging der uitgebreide rechtsmacht van den militairen rechter „berührt das innerste disciplinäre Leben der Armee und damit den Lebensnerv.“ (De Min. v. Oorlog von Kamecke in den Rijksdag, 1876).

Zie bladz. 995 en 996 der „Stenographische Berichte über die Verhandlungen des Deutschen Reiches“ (1876), en bladz. 326 „Archiv für Strafrecht“, (1890).

het veld zouden moeten ruïnen, mag ons niet weerhouden in het strijdperk te treden.

In het jaar 1881 werd in de Nederlandsche Juristen-Vereeniging — zitting van 27 Augustus — van gedachten gewisseld over de vraag: »Is het wenschelijk dat speciale rechts-collegiën oordeelen over misdrijven door militairen gepleegd? Zoo ja, over alle die misdrijven? en hoe moeten die collegiën dan zijn samengesteld?»

Vooraf waren de praeadvieszen ingewonnen van den Generaal-Majoor J. C. C. den Beer Poortngaël en den Hoogleraar Mr. M. S. Pols, gewezen Advocaat-Fiscaal.

De uitslag der stemming was, dat in vreedestijd de berechting van militaire (26 vóór en 20 tegen) en gemengde (27 vóór en 17 tegen) delicten tot de bevoegdheid van krijgsraden behoort te blijven. Ontkennend luidde het antwoord der meerderheid op de vraag of de rechtspraak van die krijgsraden zich ook over commune delicten moet uitstrekken (28 tegen 18). De minderheid schaarde zich alzoo aan de zijde van Mr. Pols, die in zijn praeadvies de noodzakelijkheid der handhaving van de toen en nu nog bestaande uitgebreidheid der militaire jurisdictie betoogd had.

In het jaar 1883 hield de toenmalige 1e Luitenant der Infanterie G. J. W. Koolemans Beijnen in deze Vereeniging eene belangrijke voordracht, waarin hij praeadvieszen en debatten, die de boven aangegeven einduitspraak tot resultaat hadden, aan een critisch onderzoek onderwierp.

De Juristen-Vereeniging heeft in het jaar 1900 het punt van behandeling op de volgende wijze geformuleerd:

»Moet voor tijd van vrede, eene afzonderlijke rechtspraak voor militairen worden behouden? Zoo ja, binnen welke grenzen?»

Praeadvieszen waren ingewonnen van den Kapitein-Luitenant ter Zee J. P. van Rossum, den Luitenant-Kolonel bij den Generalen Staf G. J. W. Koolemans Beijnen, Mr. L. M. Rollin Couquerque, Adjunct-Commies bij het Departement van Oorlog, en Mr. P. Ver Loren van Themaat, Advocaat-Fiscaal bij het Hoog Militair Gerechtshof. De advieszen worden door mij hier vermeld in de volgorde, waarin zij in de »Handelingen» opgenomen zijn.

De Heeren van Rossum en Ver Loren van Themaat waren helaas door force majeure verhinderd de beraadslagingen bij te wonen.

De hoofdvraag werd bij de stemming in de volgende vraagpunten gesplitst:

1°. Moet er — voor tijd van vrede — voor de landmacht eene afzonderlijke militaire rechtspraak zijn, waar het geldt de berechting van *zuiver militaire delicten*?

Ontkennend beantwoord met 39 tegen 20 stemmen.

2°. Moet er eene zijn, waar het geldt gemengd militaire delicten (zoo nauwkeurig mogelijk in de wet omschreven)?

Zonder hoofdelijke stemming met 51 tegen 10 stemmen ontkennend beantwoord.

3°. Moet er eene zijn, waar het geldt commune delicten?

Zonder hoofdelijke stemming met groote meerderheid ontkennend beantwoord.

4°. Moeten dezelfde beslissingen (ad 1°, 2° en 3°) gelden voor de zeemacht?

Bij acclamatie bevestigend beantwoord.

5°. Moet er, onafhankelijk van het antwoord op vraag 4, voor de zeemacht eene afzonderlijke militaire rechtspraak zijn voor bij de wet aangewezen urgente gevallen?

Zonder hoofdelijke stemming met algemeene stemmen aangenomen.

Achttē men het in 1881 noodzakelijk, dat een speciaal militair college over de z.g. militaire en gemengde delicten oordeelde, in het jaar 1900 niet meer 1). De vraag ligt voor de hand, welke nieuwe argumenten die ommekeer teweeg hebben gebracht? Welke nieuwe gezichtspunten geopend zijn?

Mijne Heeren, naar mijne bescheidene meening kan niet gezegd worden, dat de strijd, hoe belangrijk overigens ook, met bepaald nieuwe wapenen gevoerd is. Hoe is die ommekeer dan te verklaren? Het schijnt mij toe, dat de verklaring te

1) Teneinde verwarring te voorkomen, zal ik, indien de beschouwingen of aanhalingen betrekking hebben op de „Handelingen der Juristen-Vereeniging. 1881”, zulks aanduiden door de toevoeging: (1881).

vinden is in de rede van Mr. J. A. Levy, waar hij ter vergadering betoogt: »De schok aan ons rechtsgevoel toegebracht (door L'Affaire Dreyfus), heeft bij mij althans ten gevolge gehad, dat ik teruggeschrikt ben voor het eenige, het groote, en ik erken het, het machtigste argument, dat ik zelf aangevoerd heb in 1881 voor het behoud van de militaire rechtspraak, het argument hierin gelegen: voor den wil van den opperbevelhebber, voor het prestige van den opperbevelhebber moet alles zwichten.

Nu toch gebleken is, dat ook het recht moet buigen voor dien wil, nu huiver ik voor de verantwoordelijkheid, om dat ontzettend gewichtige speeltuig, om dat ontzettend gewichtige middel uit handen te geven en toe te vertrouwen aan personen, die gelooven, dat de ziel, de zenuw, de kracht van het leger is gehoorzaamheid aan den wil van den opperbevelhebber.

Mijn eigen argumentatie, de argumentatie, die gij terugviudt, die althans op den achtergrond ligt van en is uitgewerkt in het pracadvies van de heeren Koolemans Beijnen, Ver Loren van Themaat en Rollin Couquerque, keert zich thans tegen mij, nu gebleken is, dat men met het wachtwoord: blinde tucht, ook de gerechtigheid krenken kan."

Hoe groot het gezag van den Heer Levy als jurist ook zijn moge, en hoe diep bedroevend de zaak Dreyfus, toch zou ik het betoog niet gaarne onderschrijven.

Nimmer zal ik kunnen toegeven, dat de tucht uit den aard der zaak de gerechtigheid krenken kan of mag; zoo luidt o.m. ook het oordeel van Friccius (Geschichte des Kriegsrechtes) en van den Generaal-Auditeur Damianitsch. 1)

En »L'Affaire!" zal Mr. Levy uitroepen. Maar zijn dien spreker, zoo vraag ik, dan geene voorbeelden bekend van civiele rechters, die handelden onder noodlottigen invloed, die

---

1) »In einem Heere, wo die Gerechtigkeit sinkt, wird die Disciplin — die Seele des Heeres — gelockert."

(Ist die Militärische Strafgerichtsbarkeit auf Militärdelikte einzuschränken? von Dr. August Mirecka. Wien. 1899).

niet in hun geweten hun eenigen opperbevelhebber erkenden? Ik zou mij schuldig maken aan de laffe vleicrij, door Mr. Lévy zoozeer gegispt, indien ik aannam dat ieder lid eener rechterlijke macht of balie verheven stond boven »de algemeen menschelijke zwakheid.»

Wij mogen ons door »L’Affaire» niet laten beheerschen

Een ruimer standpunt werd door Prof. D. Simons ingenomen, waar hij in herinnering brengt, dat de President van den Cours d’Assises tijdens de behandeling van de zaak Dreyfus niets anders wist te zeggen dan: »die vraag zal niet gesteld worden», en dat de Voorzitter van het hoogste rechtscollege in Frankrijk de hand reikte om in strijd met alle rechtsbeginselen aan de Crimineele Kamer van zijn College de tot haar bevoegdheid behorende procedure te onttrekken.

Jhr. Mr. A. F. De Savornin Lohman (Militaire Rechtspraak. Tijdschrift voor Strafrecht, Deel XIII, Aflevering 4, 1900) laat zich in den zelfden geest nit. »Uitnemende magistraten hebben in de zaak Dreyfus handelingen gepleegd, die lijnrecht indruischen tegen alle regelen eener goede, onpartijdige rechtspraak. Zelfs de Fransche advocaten waren meereendeels op de hand der militairen. Men moet echter de »Affaire Dreyfus» in verband beschouwen met den politieken toestand in Frankrijk, en losmaken van de vraag, hoe eene goede militaire rechtspraak het best kan worden gewaarborgd.

De wetgever moet dien waarborg zoeken, niet zoozeer in den persoon des rechters, omdat bij dezen alles afhangt van zijn karakter, maar in eene goede ordelijke procedure, en in de bij de wet gewaarborgde onafhankelijkheid en zelfstaandigheid van het college.

Aan die onafhankelijkheid van den militairen rechter wordt op dit oogenblik door velen getwijfeld, hoewel, voor zoover ik weet, het bewijs voor het ontbreken daarvan niet is geleverd.»

Het meest klinkende argument, tegen den militairen rechter aangevoerd, was dat hij niet onafhankelijk genoeg zou zijn om recht te spreken.

De Overste Koolemans Beijnen heeft dat argument in zijn

wederwoord krachtig bestreden; zou men, zoo vraagt hij, waarlijk meenen, dat wij wegens den plicht tot strikte gehoorzaamheid, die op ons als militairen rust om de bevelen van onze meerderen uit te voeren, geheel en al slaven worden, en de bevoegdheid missen om daar, waar dit te pas komt, ronduit onze meening uit te spreken? Mij dunkt, dat er gevallen te over zijn aan te wijzen, dat dit wel degelijk geschiedt.

En wanneer wij van jongs af in die gehoorzaamheid aan gegeven bevelen geoefend worden, en die plicht steeds blijven betrachten, ja zelfs trotsch daarop zijn, dan geloof ik dat wij niets verliezen van onze zelfstandigheid, wanneer wij zaken moeten behandelen, waarbij eigenlijk van meerdere of mindere geen sprake is.

Men vreest, dat de hoogeren in rang in den krijgsraad hun meerderheid zullen doen gelden.

Dit is wel denkbaar, maar toch hoogst onwaarschijnlijk.

Vóór de aanvaarding der rechterlijke functiën beginnen alle leden van den krijgsraad den eed af te leggen. Daardoor zijn zij gebonden om recht te spreken zonder aanzien des persoons, enz. enz., en ik geloof niet dat een meerdere het in zijn hart zou krijgen om eenige »pressie" op zijn mindere te willen uitoefenen. Ik heb er ten minste nooit van gehoord.

Dan heeft men gezegd, dat militairen meermalen geïmponeerd zullen worden door getuigenissen b.v. van generaals; en dat men b.v. aldus zal redeneeren: de generaal heeft het gezegd en het zal dus wel waar zijn.

Ja, zoolang het getuigenis van den generaal niet weersproken is, of door bijkomende omstandigheden verzwakt wordt, neemt men aan, dat het waar is, evenals elk ander getuigenis: wordt daartegenover een ander getuigenis afgelegd, dan is het, dunkt me, de taak van den rechter te wikken en te wegen. Dat moet de burgerlijke rechter doen; dat moet de militaire rechter eveneens doen.

Tot zoover de Overste Koolmans Beijnen.

Voorzeker moeten wij weten te gehoorzamen, moeten wij weten ons te *doen* gehoorzamen. Of het bevel gegeven wordt door den hoogsten meerdere of door den korporaal, welkom

is of niet, of wij meenen dat het ter overwinning leidt, ja of neen, *er moet gehoorzaamd worden.*

Dit beginsel blijve steeds de richtsnoer van ons handelen.

Doch, Mijne Heeren, leeraren wij niet tevens dagelijks, dat hij, die bij het nitblijven van bevelen werkeloos blijft, zich aan eene zwaardere fout schuldig maakt als hij die in een dergelijk geval een minder goeden maatregel neemt? Is het niet ons voortdurend streven om zelfs bij den eenvoudigen soldaat zelfstandigheid en een zelfbewust optreden aan te kweeken?

Moeten wij niet den moreelen moed hebben om van een bevel te durven afwijken, hoe groot soms ook de verantwoordelijkheid is, die wij daardoor op ons laden?

Is het geen grove plichtverzaking te zwijgen, wanneer wij overtuigd zijn of op goede gronden vermoeden, dat de meerdere in dwaling verkeert, of zich eene onjuiste voorstelling van den toestand of van de toedracht der zaak gevormd heeft?

Inderdaad, de militaire litteratuur is overrijk aan geschriften, die in het licht stellen, dat naast volkomen zelfverloochening en gehoorzaamheid tot in den dood, eene groote mate van initiatief en zelfstandigheid van den soldaat gevorderd wordt. Het schijnt mij toe, dat het laatste aan de aandacht van enkele juristen ontsnapt is.

In de rechtzaal kan nimmer sprake zijn van rechtstreeksche of zijdelingsche bevelen of wenken, van militaire gehoorzaamheid; dat leerden wij reeds op de schoolbanken. Gebrek aan zelfstandigheid, aangenomen dat zij bestaat, is niet het gevolg der krijgstuuchtelijke vorming, der hiërarchieke verhouding, maar vindt hare oorzaak in jongdigen leeftijd en onkunde.

Dat jonge luitenants geen zitting mogen nemen in de krijgsraden, ligt voor de hand, en wat onze onkunde op juridisch gebied betreft, elders heb ik reeds den wensch uitgesproken, dat aan een onzer hoogescholeu een leerstoel voor het militair strafrecht beschikbaar gesteld zou worden, en een zeker aantal officieren aldaar eene speciale opleiding zoude ontvangen.

Op hoogst verdienstelijke wijze heeft Mr. Rollin Conquerque in zijn praecadvies aangetoond, dat onder de ruim 2000 officieren niet alleen voldoende, maar zelfs zeer goede stof

tot vorming van militaire rechters aangetroffen zal worden.

Wanneer men toch nagaat, waaruit een leger alzoo is samengesteld, dan duidt de sommaire opsomming van functionarissen reeds genoegzaam aan, dat het militaire arbeidsveld zeer uitgebreid is, en dat specialiseering in de militaire wereld op vrij groote schaal een vereischte is. Laten wij, juristen — aldus vervolgt Mr. Rollin Conquerque — eerlijk bekennen: evenals alle wetenschap is ook die van het staats- en strafrecht publiek domein en door een ieder aan te leeren, ook al heeft men geen Grieksch en Latijn gestudeerd of het Romeinsche privaatrecht beoefend; en wanneer men van de officieren de voor het speciale doel meest geëigende krachten neemt om tot het zoo mogelijk permanente militaire rechtsambt te worden opgeleid, dan mag men niet onderstellen, dat de militaire criminalisten van minder gehalte zullen zijn dan die van de hoogeschoolen komen. Zij zullen slechts een soortelijk verschil van karakter vertoonen.

Voor de toepassing der strafwet behoeft men niet een volleerd jurist te zijn; zoo hooren wij van Mr. de Savornin Lohman (*Tijdschrift voor Strafrecht*, 1900). Uitgebreide rechtskennis is noodzakelijk voor de toepassing van het Civielrecht; bij het Strafrecht treden meer op den voorgrond kennis van menschen en toestanden.

Sluitend aan het voorafgaande, zij hier een enkel woord over de vorming en opleiding van den auditeur in het midden gebracht. Niet alleen dient hij, zooals Mr. Ver Loren van Themaat wil, een zeer bekwaam rechtsgeleerde te zijn — munt hij niet uit, dan zal bij de bestaande richting in de Nederlandsche juristewereld, ondanks betere procesregelen, de militaire rechtspraak toch weldra in diskrediet raken —, doch hij moet ook in de gelederen den rang van militie-officier bereikt hebben, en als zoodanig gunstig beoordeeld zijn 1). Ik zou zelfs in overweging willen geven toekomstige auditours de gelegenheid te bieden een cursus in de krijgsgeschiedenis te volgen.

Dit voorstel bevreemdt u wellicht? Het leger is het werk-

---

1) Zie bldz. 249 mijner lezing in 1899 en de daar aangehaalde bronnen.

tuig, waarmee de oorlog gevoerd wordt: welke eischen aan het werktuig te stellen zijn, leeren de ervaring en de studie der krijgsgeschiedenis.

Zijn de eischen eenmaal vastgesteld, weet men ze ten volle te waardeeren, eerst dan kan op deugdelijke gronden het antwoord gegeven worden op de vraag: Op welke wijze moet het leger in vredetijd voor zijne moeielijke en gewichtige taak voorbereid worden? En die voorbereiding bestaat in de allereerste plaats daarin, dat wij op doelmatige en oordeelkundige wijze en met doeltreffende middelen de krijgstucht aankweeken, onderhouden, zoo noodig verscherpen.

De menigwerf voorkomende verwarring van militaire gehoorzaamheid met slaafsche onderworpenheid, is het gevolg van onkunde op militair gebied.

Toen de Boeren in den aanvang van den krijg overwinning op overwinning behaalden, heb ik, en velen met mij, van menig ontwikkeld man, van menig jurist moeten hooren, dat nu toch wel bleek, dat de militaire discipline, zooals *wij* die kennen en opvatten, voor een leger niet noodzakelijk is.

De geschiedenis heeft uitspraak gedaan.

Vergun mij, Mijne Heeren, het oordeel van het uitstekend geredigeerde Militär-Wochenblatt aan te halen:

»Es kann keinen lehrreicheren Beweis für den Werth der Disziplin geben als den Verlauf des Burenkrieges. Mit unanfechtbarer Klarheit tritt zu Tage, dasz die in strenger Friedensschule anezogene Disziplin der Grundpfeiler einer Armee, und durch die Unterordnung Aller unter einen einzigen, von groszen Gesichtspunkten geleiteten, auf die Erreichung des kriegerischen Zieles gerichteten Willen eine Wohlthat für Alle ist. Eine Armee, in welcher — wie bei der selbst das Milizsystem nur rudimentär nachahmenden Organisation der Buren-Streitkräfte — Stimmungen und Verstimmungen einen so unheilvollen Einfluss ausüben, persönliche Auffassungen und Interessen auf Kosten des Gehorsams ihren Platz behaupten und kleinliche Rücksichten das einheitliche Zusammenwirken gefährden können, wird auch bei vollster kriegerischer Fertigkeit des Einzelnen nie ihrer Aufgabe gerecht werden, wenn

sie es mit einem Gegner zu thun hat, der sich nach Stärke und Führung durch einzelne Misserfolge im kleinen Kriege nicht verwirren lässt.

Der Mangel an Zusammenwirken und an Disziplin hat auf Seite der Buren vor allem den Ausgang des Krieges bestimmt. Zu einer Zeit, wo es ihnen bei der Verzettlung der Britischen Streitkräfte und den England aus der weiten Entfernung des Kriegsschauplatzes vom Mutterlande erwachsenden Schwierigkeiten möglich gewesen wäre, nachhaltige Erfolge zu erringen, fehlte ihnen auf Grund ihrer Organisation und des Mangels an Disziplin die Befähigung zur Offensive. Und als im weiteren Verlaufe des Krieges ihre Aufgabe mehr auf defensiven Gebiete lag, raubten dieselbe Gründe ihnen die Möglichkeit, ihr unter Zusammenfassung aller Kräfte gerecht zu werden.

Damit ist der Werth eines Volksheeres ohne Friedensschule in unwiderlegbarer Weise beleuchtet und für uns eine Mahnung gegeben, in strenger Festhaltung an unserer bewährten Armee-Organisation und in sorgfältiger Pflege einer Kriegsmäßigen Friedensthätigkeit jene Kraft zu fordern, die für jede entscheidende und ausdauernde Leistung im Kriege unerlässlich ist — die *Disziplin*." 1)

Professor v. Hamel in het jaar 1881 den oorlogstoestand buiten bespreking latende, zeide: »Die toestand heeft zooveel eigenaardigs, dat wij ons bijna geen rekenschap kunnen geven van hetgeen hij eischt." Terecht stelt Mr. Rollin Couquerque daar tegenover: wanneer de criminalist erkent niet te weten, wat de oorlogstoestand eischt, kan hij dan wel beoordeelen, wat de krijgstuicht in tijd van vrede beoogen moet en welke de noodzakelijke voorwaarden zijn van haar bestaan?

Mijns inziens, Mijne Heeren, kunnen wij van den burger-rechter niet verwachten, in aanmerking nemende zijne omvangrijke taak, dat hij zich verdiept in psychologische studiën omtrent het wezen van den krijg, dat hij volledig op de hoogte is van legertoestanden, dat hij de eischen der discipline ten

---

1) Over de krijgstuicht in het tweede gedeelte van den Boerenkrijg, zie Militär Wochenblatt, 1901, n° 13.

volle weet te waardeeren. Men vergete daarbij vooral niet, dat slechts nu en dan eene militaire strafzaak aan zijn oordeel onderworpen zou worden.

Professor Simons betoogt, dat de burgerlijke rechter zich nog wel heeft in te denken in heel andere toestanden dan in die van de militaire discipline, dat de burgerlijke rechter bij de bepaling van de straf zichzelf rekenschap heeft te geven b.v. van den toestand, waarin de ongehuwde moeder zich bevindt op het oogenblik dat zij haar natuurlijk kind staat ter wereld te brengen en dat kind dan, als het levend ter wereld is gekomen, van het leven berooft, terugschrikkende voor de maatschappelijke schande, die op haar zal nederdalen.

De moeielijkheid, zich in een dergelijken deerniswaardigen toestand geheel en al in te denken, de zwaarte der straf te bepalen, wordt door een ieder ongetwijfeld gevoeld, doch zij is, hoe groot ook, niet te ontgaan.

De rechtspraak over militairen kan men echter aan speciale colleges opdragen, die door hunne samenstelling eene juiste appreciatie van het misdrijf uit het oogpunt van tucht deugdelijk waarborgen.

En stellen wij, blijvend bij het voorbeeld van Mr. Simons, dat de opgelegde straf niet geëvenredigd ware aan de graviteit van het misdrijf, zou zulks dan reeds dadelijk of spoedig van invloed zijn op maatschappelijke toestanden? Ik vermeen van niet; in het leger daarentegen zal elke beslissing, elke strooming, door de onderlinge nauwe aaneensluiting der individuen, zich althans veel sneller en krachtiger doen gevoelen dan in de burgermaatschappij, en het kwaad, zoeven nog ternauwernood waargenomen, zal menigmaal plotseling dreigende afmetingen aannemen.

Het laatste vordert mede — en dit is een nieuw punt — eene *snelle* rechtsbedeeling: en zal de burgerrechter ons die kunnen toezeggen?

Mijn hoofdbezwaar tegen de rechtspraak van den burgerrechter over militairen was en blijft: dat hem de handhaving der krijgstucht niet met volkomen gerustheid toevertrouwd kan worden, een argument, dat later bij de nadere behandeling der praeadviezen andermaal ter sprake komt.

De Kapitein-Luitenant ter Zee J. P. van Rossum, die de afschaffing der krijgswapens bepleit heeft, eindigt zijn praeadvies met de woorden: »Waar Nederland het recht heeft voor te gaan, zoek het elders geen voorlichting.» En waarom elders geene voorlichting gezocht?

Niet alleen de militair, doch ook de jurist gaat menigmaal te rade bij den nabuur; wordt de positie van den vroegere en tegenwoordigen Advocaat-Fiscaal — Mr. Pols en Mr. Ver Loren van Themaat — niet versterkt, wanneer wij weten, dat aan hunne zijde staan de Pruisische Auditeur-Generaal Ittenbach en de Belgische Auditeur-Generaal Tempels?

Dr. Emil Dangelmaier (Anforderungen der Gegenwart an das Auditoriat. 1898) houdt ons op grond van rijpe ervaring voor: »Das Heerwesen ist am allerwenigsten das Gebiet für Experimenten», en welke richting men ook toegedaan zij, moeielijk kan ontkend worden, dat de opheffing der militaire rechtscolleges geheel en al het karakter eener proefneming zou hebben.

In Frankrijk, waar men onder den indruk der zaak Dreyfus in het najaar van 1899 een wetsontwerp tot wijziging der militaire rechtspleging ingediend heeft, wenscht men de rechtsmacht van den krijgswaad zelfs niet te beperken tot die over zuiver militaire delicten. 1)

Werd in het jaar 1881 mede de vraag gesteld, hoe militaire rechtscolleges eventueel saamgesteld moeten zijn, in het jaar 1900 bleef zij achterwege. Het ligt evenwel voor de hand, dat zij toch te berde gebracht werd.

De Overste Koolemans Beijnen wenscht dat de krijgswapens geheel saamgesteld zijn uit officieren, die allen voor minstens

---

1) Weekblad van het Recht. N° 7367.

Volgens het ontwerp Gallifet zou de militaire rechter in vreedstijf berechten:

- a. militaire delicten;
- b. misdrijven door militairen gepleegd in de uitoefening van hun dienst;
- c. geweldadigheden, beledigingen of bedreigingen tusschen militairen, die zich onder de wapenen bevinden.

twee jaar zitting nemen, en gedurende dien tijd van alle diensten zijn vrijgesteld.

Niet aanbevelenswaard acht hij de benoeming van een permanenten president, alhoewel hij toegeeft, dat daarvoor met het oog op de leiding der openbare zitting en het mondeling onderzoek voorzeker goede gronden aan te voeren zijn, doch daartegenover wordt door hem gesteld, dat na verloop van tijd de invloed van den tegenwoordigen Auditeur wellicht op den president zou zijn overgegaan.

Het Openbaar Ministerie wordt waargenomen door een rechtsgeleerde, zoo ook de functie van griffier.

De verwijzing naar den krijgsraad geschiedt door den Plaatselijken- of Garnizoens-Commandant, na ingewonnen advies van den Auditeur van het arrondissement.

Voorloopige onderzoeken en gerechtelijke instructie geschieden in hoofdzaak op de thans voorgeschreven wijze.

Het al of niet handhaven van het Hoog Militair Gerechtshof, op dezelfde wijze samen te stellen als de krijgsraden, zou afhankelijk zijn van het al of niet handhaven van het appel op een hooger en rechter in het gewone strafproces. Overigens verwijs ik naar de in 1883 in deze Vereeniging door den Overste Koolemans Beijnen ontwikkelde denkbeelden.

Mr. Rollin Couquerque wil niets weten van een gemengd rechtscollege; de eigenlijke rechtspraak blijve geheel in handen van den goed onderlegden militairen rechter.

Mr. Ver Loren van Themaat deelt geheel de meening door zijn amtsvoorganger, den Heer Pols, op grond van veeljarige ondervinding in de Juristen-Vereeniging (1881) voorgestaan en verdedigd, dat het in Nederland aangenomen beginsel van eene rechtspleging nitsluitend uit militairen, voorgelicht en bijgestaan door een rechtskundige, en onder toezicht en contrôle van een gemengd college, het eenige doelmatige is, omdat het geheel overeenstemt met het doel der militaire justitie, handhaving der discipline nevens handhaving der algemeene en bijzondere rechtsveiligheid.

De drie genoemde praeadviseurs gaan voorts van het grond denkbeeld uit, dat een zeker aantal officieren zich op de studie

van het strafrecht zal toeleggen, en dat de procesvormen en de rechtsmiddelen zooveel mogelijk in overeenstemming met die van het burgerlijk strafgeding geregeld zullen worden.

»Zooveel mogelijk», ook de Belgische commissie tot herziening van het formeel strafrecht stelde het beginsel: »de se référer à la loi ordinaire chaque fois qu'une dérogation ne paraît pas nécessaire, et d'appliquer les règles qui dominent le droit pénal commun chaque fois qu'on le peut, sans énerver l'action de la discipline". 1)

Ook zij die oordeelen dat de militair voor den burgerrechter moet terecht staan, zullen echter toegeven dat omtrent openbaarheid en verdediging beperkende bepalingen in het leven dienen geroepen te worden. Dat men in onze dagen tendentieuze verdediging te wachten heeft, schijnt mij aan geen twijfel onderhevig, terwijl niet zelden de aanwezigheid in de rechtszaal van ondergeschikten van den beklagde als toehoorders, de discipline ernstig schade zou. 2)

Afwijkingen van het burgerlijk strafproces, hoe noodzakelijk zij ook geacht worden, zullen wij steeds betreuren, omdat zij de eenheid en gelijkvormigheid ten aanzien der rechtsbedeeling in Nederland verstoren, doch ik zie niet in, dat die afwijkingen uit den aard der zaak steeds de waarborgen voor goed recht moeten verzwakken.

Concessies aan de discipline kunnen wellicht vervangen worden door andere vormen als compensatie; de oplossing van dergelijke moeilijkheden kunnen wij veilig aan eene commissie van juristen en officieren overlaten.

In het IVe verslag dezer Vereeniging van het jaar 1899, bijeenkomst van 27 Januari, heb ik in brede lijnen geschetst op welke wijze naar mijne opvatting de militaire rechtelijke macht georganiseerd diende te worden.

Het zij mij geoorloofd mijne zienswijze met een enkel woord in herinnering te brengen.

1) Zie ook Vergne: Essai de conférences sur la procédure devant les conseils de guerre. 1890.

2) Zie: Dr. jur. Friedrich Zenk, K. B. Oberstabsauditeur. Die Öffentlichkeit im Militärstrafprozesse.

De Hooge Raad houdt het toezicht op den geregelden loop en afdoening van de militaire rechtsgedingen, en is belast met de toepassing van het cassatierecht op— en de revisie van militaire vonnissen.

Het Hoog Militair Gerechtshof is Hof van appèl, en samengesteld uit onafzetbare juristen, onafzetbare officieren — geassimileerd aan den rang van overste of hooger —, en tijdelijke militaire leden, zijnde actief dienende kapiteins, hoofd— of opperofficieren. De tijdelijke leden worden benoemd voor twee jaar.

Het Hoog Militair Gerechtshof wordt gesplitst in twee kamers; bij casseering wegens verzuim in de op straffe van nietigheid voorgeschrevene vormen, wordt het rechtsgeding naar de kamer verwezen, die niet het vonnis gegeven heeft.

De Generaal-Majoor, Bevelhebber in de Militaire Afdeling, beslist omtrent de al of niet verwijzing naar den militairen rechter; aan hem wordt een deskundig officier of Auditeur toegevoegd.

Het Hoog Militair Gerechtshof is bevoegd, indien het bevindt dat eene zaak ten onrechte aan de kennisneming van den militairen rechter is onttrokken, den Generaal-Bevelhebber te gelasten te dien aanzien verslag te doen en eventueel vooralsnog eene vervolging in te stellen (Vergelijk art. 33 Wetboek van Strafvordering).

In elk der drie Militaire Afdelingen is een permanente territoriale krijgsraad, bestaande uit vier leden, één jurist en drie officieren. De jurist en één militair zijn onafzetbaar: de laatste is geassimileerd aan een der rangen van kapitein tot en met overste en vervult de taak van president. De beide andere leden, kapiteins of luitenants, worden voor twee jaar aangesteld; zij moeten den leeftijd van dertig jaar bereikt hebben.

Zoowel bij het Hoog Militair Gerechtshof als bij de krijgswraden worden het Openbaar Ministerie en de functie van griffier door juristen waargenomen.

Bij mobilisatie worden uit het vredespersoneel vaste krijgswraden te velde gevormd; de territoriale krijgswraden kunnen gehandhaafd blijven.

De onafzetbaarheid van enkele leden, en de benoeming volgens bepaalde regelen, welke in de eerste plaats *geschiktheid* en *kunde* tot grondslag hebben, der tijdelijke leden, verzekeren onafhankelijkheid en onpartijdigheid.

In tegenstelling met de Heeren Koolemans Beijnen en Rollin Couquerque ben ik niet bevreesd voor het stelsel der gemengde rechtscolleges, welk stelsel, zooals bekend, nog kortelings geleden in Duitschland en België ingevoerd is. 1)

Ik vrees niet het overwicht van den jurist, wanneer naast hem een deskundig militair zitting heeft, terwijl van den anderen kant de voorlichting van den zuiver beroepsjurist toch wel steeds van beteekenis zal blijven.

De goed onderlegde, onafzetbare militaire leden, die een tiental jaren in de gelederen gediend hebben, zullen niet de rol vervullen, die Dr. von Marck in zijn standaardwerk gebrandmerkt heeft met de qualificatie »nur von decorativer Natur.»

Ik vrees den invloed niet van den beroepsjurist, wanneer zijn werkkring *uitsluitend* bestaat in het deelnemen aan de rechtspraak over militairen, en hij mitsdien *voortdurend* met de militaire samenleving in aanraking is, en *steeds* de noodzakelijkheid voelt in het wezen der militaire maatschappij door te dringen.

Het laatste stond ongetwijfeld Mr. W. A. van Zijst (1900)

---

1) „Mit der Annahme eines einheitlichen Richterkollegiums, das in der Mehrheit aus Offizieren, in der Minderheit aus Juristen besteht, hat das Prinzip der Schöffengerichte im bürgerlichen Strafverfahren, unter Ausschluss der im bayerischen Verfahren bestehenden Schwurgerichte, Anerkennung gefunden.“ En later: „Sie (de krijgsraden) bieten den groszen Vorteil, dasz in der gemeinsamen Berathung die militärischen wie die rechtlichen Gesichtspunkte gleichmäszig zur Vertretung kommen und so Irrthümer und falsche Auffassungen gegenseitig berichtigt oder geklärt werden können.“ H. Koch, Justizrath und Auditeur der 31 Division; inleiding tot het werk getiteld: „Einführung des Officiers in die Militär-Strafgerichtsordnung vom 1 December 1898.“

Volgens de in den Moniteur Belge, journal officiel van 30 Juni 1899 afgekondigde wet bestaat de krijgsraad uit 4 officieren en één jurist. Het burgerlijk lid wordt door den Koning voor een termijn van drie jaren benoemd uit de werkelijke rechters der rechtbanken van eersten aanleg. Gelijke samenstelling heeft het „Krijgsgerechthof“ (H. M. G.).

voor oogen, als hij eene »*afzonderlijke* rechtspraak noodig acht, voor militairen, doch niet *door* militairen, maar door juristen." 1)

Men heeft gezegd, dat de deskundige onafzetbare militairen weldra officieren met een Themisje op den kraag zouden worden; doch dat gevaar bestaat echter alleen dan wanneer men niet den »right man" benoemt; *halfslachtige soldaten zijn allerminst in den krijgsraad op hun plaats.*

Maakt men de traktementen hoog genoeg, dan zal men over een voldoende aantal aspiranten kunnen beschikken. En wat de financieele zijde van het vraagstuk betreft, het zou onverantwoordelijk zijn, indien men zich door eene jaarlijksche uitgave van een ton gouds meer of minder liet weerhouden eene organisatie in te voeren, die de handhaving der discipline en de bedeeing van goed recht op alleszins bevredigende wijze waarborgt.

Kan of mag de oorlogsbegroeting niet hooger opgevoerd worden, dan schrappe men maar eenige uitgaven voor het materieel.

Tusschen rechtscollege en leger moet een nauwe samenhang zijn, in de militaire rechtszaal heersche steeds een gezonde, frissche, opgewekte militaire geest, de voeling met het innerlijke leven van de krijgsmacht mag niet verloren gaan, in de rechtszaal moet de hartslag van het leger gevoeld worden, en het zijn deze overwegingen, die de aanwijzing vergen van tijdelijke leden, die na eene niet te lange zittingsperiode door anderen vervangen worden.

Ik wil hier nog in herinnering brengen, dat te onzent, waar bij de gewone rechtspraak het leeken-element totaal uitgesloten is, het zitting nemen in de krijgsraden van officieren — de *tijdelijke* leden, die wèl een cursus in het strafrecht volgen, doch natuurlijk zich niet uitsluitend op de juridische wetenschap toeleggen, — meer tegenstand zal ontmoeten dan in andere landen, waar veelal de rechtsbedeeing onder medewerking van leeken

1) Volgens berichten zou de tegenwoordige Fransche Minister van Oorlog voornemens zijn de krijgsraden geheel of gedeeltelijk samen te stellen uit juristen.

geschiedt. Prof. Pols noemde het in zijn praedvies (1881) een vooroordeel, eene rechtspraak door niet-rechtsgeleerden voor te stellen als iets vreemds, abnormaals, ongerijmds; hij ontkende de ongeschiktheid van leeken om aan de rechtspraak deel te nemen. De Engelsche wetgeving bewijst z. i. overtuigend, dat men aan leeken een belangrijk aandeel aan de rechtspraak kan geven, zonder gevaar te loopen dat deze onrechtskundig wordt.

Hoe men, Mijne Heeren, ook moge denken over de organisatie der militair-rechterlijke macht, de krijgsraden die alléén over de militaire delicten oordeelen, kunnen niet met minder eischen volstaan dan die welke geroepen zijn ook de gemengde en commune delicten te berechten. Art. 1 van het Ontwerp van een Wetboek van Militair Strafrecht stelt vast, dat de bepalingen van het gemeene recht ook toepasselijk zijn op de feiten, waarop bij het Wetboek van Militair Strafrecht straf is gesteld, tenzij de wet anders bepaalt. Dit artikel heeft eene veel verdere strekking dan Art. 91 Wetboek van Strafrecht; immers het spreekt van *de, d. w. z. alle bepalingen* van het gemeene recht.

Is het ontwerp eenmaal tot wet verheven, zoo zal bij ons, niet minder dan in Duitschland, waar zijn: »Wie eine nur oberflächliche Vergleichung der beiden Strafgesetze bestätigt, steht das Militärstrafrecht zum bürgerlichen Strafgesetz in einer so nahen Beziehung das eine sachgemässe Anwendung der Bestimmungen der ersteren ohne eine vollständige Beherrschung des letzteren geradezu unmöglich ist.» (Archiv für Strafrecht 1890). 1)

1) Zie over de organisatie der militair-rechterlijke macht: Fonctionnement de la Justice Militaire dans les différents états de l'Europe. J. Gran, auditeur de brigade.

De Militaire Rechtbanken in Frankrijk, Beieren en Rusland, door A. O. H. Geukama Bakker.

Frankreichs Militär-Strafprozessordnung von Dr. Ernst Weisl, Hof- und Gerichts-advocat. Wien 1887.

Ontwerpen der Commissie, benoemd bij Kon. Besluit van 2 Oct. 1841.

Mr. H. Reiger. Proeve over de zamenstelling en de competentie der regtbanken voor de landmagt en de wijze van regtspleging bij dezelve in

Er is opgemerkt, dat het beginsel van eenheid van recht, eenheid van rechtspraak onvermijdelijk doet zijn, en dat er geene redenen bestaan om standengerechten voor militairen te behouden, nu die voor geestelijken, adel, zeelieden, studenten, enz. zijn afgeschaft.

Van andere zijde wordt aangevoerd, dat hoe juist in het algemeen bovenbedoeld beginsel ook zijn moge, het toch geene aanleiding mag geven de afzonderlijke militaire rechtspraak af te schaffen, indien zij gevorderd mocht worden door het staatsbelang. Dit wordt erkend, waar men eenstemmig voor buitengewone tijden de krijgsraden gehandhaafd wil zien.

Men vergeete ook niet, dat de *dwingende* macht van ouders, bisschoppen, hoogleeraren, enz., over den kring waarin zij optreden in sterke mate verzwakt is. (Mr. de Savornin Lohman. Tijdschrift voor Strafrecht 1900).

De vergelijking der militaire vierscharen met de standen-gerechten voor geestelijken, adel, enz, die in de middeleeuwen hun bloeitijd kenden, gaat bovendien niet op. De laatste riepen een geprivilegeerden toestand in het leven voor bepaalde standen, de eerste — en Mr. Ver Loren van Themaat toont dit op historischen grond glashelder aan — danken hun ontstaan en voortbestaan aan de noodzakelijkheid duizende en duizende individuen tot een onverbreekbaar, krachtig geheel — de krijgsmacht — saam te voegen en saam te houden.

Ook de bekende schrijver Dr. Emil Dangelmaier, K. K. Hauptmann-Auditor (Die Militär-Gerichtsbarkeit in ihrer historischen Entwicklung und heutigen Gestaltung. Goltdammer's Archiv für Strafrecht. 1884) zegt :

»Es ist durchaus unrichtig, dass die Militär-Gerichtsbarkeit gegen die Gleichberechtigung aller Bürger vor dem Gesetze verstösst. Diese unrichtige Auffassung beruht nur darauf, dass

---

verschillende staten van Europa, bijzonder in Nederland, 1842.

Mr. A. M. de Rouville. Gedachten over eene nieuwe wetgeving van Militair Strafrecht. 1851.

J. K. H. de Roo van Alderwerelt. Gids. 1866.

Vereeniging ter beoefening van de Krijgswetenschap, 1898—1899, lezing van 27 Januari 1899. (Kapitein P. P. C. Collette).

man den Militair-Gerichtsstand einen privilegirten nannte. Die früher in Deutschland bestandenen Sondergerichte (der Adelligen und Geistlichen) beruhten auf Standes-Privilegien, während die Militair-Gerichtsbarkeit aus staatsrechtlichen Gründen besteht, eine durch das Wesen des Heeres gebotene Nothwendigkeit ist."

Elders betooft Dangelmaier :

»Die Militairgerichte sind ausserordentliche Gerichte, Sondergerichte; allein sie gehören nicht zu den privilegirten Gerichten, wie manchmal (selbst von bedeutenden Schriftstellern) irriger Weise angenommen wird. Die ständischen Gerichte des Mittelalters beruhten auf Standes-Privilegien. Im Mittelalter war der Grundsatz tief in das Rechtsbewusstsein eingewurzelt dass jeder nur von seinen Standesgenossen abgeurtheilt werden könne, woraus die Sondergerichte der Adelligen, Geistlichen etc. entstanden. Mit dem Wegfalle des angeführten Grundsatzes haben auch diese Sondergerichte aufgehört."

De Fransche Revolutie deed een nieuw tijdperk aanbreken.

Privileges werden afgeschafft, standengerechten verdwenen, voor goed, echter de afzonderlijke militaire rechtbanken werden behouden en zulks ondanks men in den aanvang luide verkondigde: »Nul n'est exempte de la loi commune et de la jurisdiction des tribunaux sous prétexte de service militaire."

Wél werd bij Art. 4 der wet van 22 September 1790 de militaire rechtsmacht beperkt; dit artikel bepaalde toch dat de berechting van commune delicten tot het ressort van den burgerrechter behoort. Edoch, weinige jaren later herkreeg de rechtsmacht der krijgswraden hare vroegere uitgebreidheid: de ervaring dwong daartoe.

Men beroept zich gaarne op een gevleugeld woord van Napoleon I (Conseil d'état van 21 Februari 1809): »La justice est une en France; on est citoyen français avant d'être soldat'', en dat doet men te meer, wíl in het jaar 1829 bij de behandeling van het Fransche ontwerp van een Code de Justice Militaire in denzelfden zin gesproken is. Tripier noemt echter die leer in ziju standaardwerk betreffende den Code van 1857 terecht »plus abstracte que pratique'', en het schijnt mij toe,

de geschiedenis raadplegende, dat Napoleon I er eigenlijk ook zoo over dacht.

Zoowel in 1881 als in 1900 heeft de Juristen-Vereeniging den oorlogstoestand buiten beschouwing gelaten. Eenstemmig is men van oordeel dat alsdan zij, die tot de krijgsmacht behooren, zoowel voor militaire als voor gemengde en commune delicten terecht moeten staan voor de militaire vierschaar.

Zeer juist heeft Prof. v. d. Hoeven in 1899 opgemerkt, dat men bij de regeling der jurisdictie voor vreedstijd niet moet uitgaan van de meermalen verkondigde redeneering: »in tijd van oorlog zullen de officieren eene belangrijke rol in de rechtspleging hebben te vervullen; derhalve moeten zij daarvoor in vreedstijd worden opgeleid.»

»Belachelijk» zou het inderdaad zijn gedurende de lange vredesperiode de rechtspraak aan officieren op te dragen, *enkel en alleen* omdat men in oorlogstijd de krijgsraden niet missen kan.

»Man soll die Soldaten den Militärrichtern nicht überlassen, damit sie sich daran einpauken.» (III Abtheilung des achten deutschen Juristentages; Verhandlungen II).

Echter mag niet geheel over het hoofd gezien worden, dat het toch hoogst bezwaarlijk is den soldaat te velde over te leveren aan rechters zonder *eenige* rechtskennis en met *absoluut* gemis aan ervaring, waarbij dan nog in aanmerking genomen dient te worden, dat in tijd van oorlog zeer zeker *snel* recht doen een vereischte is 1), terwijl contróle en toepassing van rechtsmiddelen vrijwel onmogelijk zijn.

Ik spreek daar van den *soldaat te velde*, maar hoeveel andere personen zullen in buitengewone tijden daarenboven onder de jurisdictie van den militairen rechter ressorteeren!

Ook zal men toch wel gereedelijk toegeven, dat reeds bij geheele of gedeeltelijke mobilisatie de rechtspraak door de krijgsraden uitgeoefend behoort te worden, en dat na het einde van den krijg de militaire vierscharen zullen oordeelen over

1) Zie I. Studien über das Militär-Strafrecht von Martin Damianitsch, Oberst-lieutenant-Auditor und Professor an der militär-administrativen Lehranstalt in Wien.

hen, die tijdens den krijg misdeden en toen onderworpen waren aan de militaire rechtsmacht. Voorts breng ik in herinnering Art. 40 der wet van 23 Mei 1899 (*Staatsbl.* N°. 128) ter uitvoering van Art. 187 der Grondwet (Staat van oorlog en staat van beleg).

Het 2^e lid van genoemd artikel bepaalt: »Ingeval van oorlog zijn aan de rechtsmacht van de hierbedoelde krijgswaarden (temporaire krijgswaarden) ook onderworpen de niet-militairen, die zich schuldig maken aan feiten, strafbaar krachtens het militair strafrecht,» terwijl het 4^e lid luidt: »Wanneer voor de berechting van een strafbaar feit de burgerlijke strafrechter, die volgens de wet in eerste instantie had moeten rechtspreken, niet in staat is daarvan kennis te nemen, wordt over dat feit in hoogste instantie recht gesproken door den krijgswaad.»

Beide leden (2^e en 4^e) gelden, wanneer een gedeelte van het grondgebied in *staat van beleg* is verklaard; het 2^e lid eischt bovendien dat dit geschied is in *geval van oorlog*. 1)

Uit het bovenstaande volgt, dat de voorstanders eener militaire rechtspraak in vredes-tijd, vooral bij de vaststelling van de organisatie der militair rechterlijke macht, niet de oogen mogen sluiten voor de buitengewone tijden; ook ten aanzien dezer materie moet een snelle en geleidelijke overgang van den vredes- tot den oorlogstoestand verzekerd zijn.

De van juridische zijde veelal zeer geroemde Beiersche wet, thans vervallen door de invoering der Duitse Militärstrafgerichtsordnung, voldeed tijdens den oorlog 70/71 slecht; wat was het gevolg? Dat men maar al te spoedig zijne toevlucht nam tot staudrechtelijke behandeling der strafzaken.

Hoe de tegenstanders eener militaire rechtspraak in vredes-tijd zich de samenstelling der krijgswaarden en de rechtsbedeeling in buitengewone tijden voorstellen, heb ik nog niet mogen ontdekken; wij zullen toch niet terugkeeren tot de dagen, dat de leer gold: »Hang maar op! Is hij onschuldig, dan zal althans de schuldige sidderen!»

1) Zie bladz. 75: Militaire Rechtspleging door P. P. C. Collette, kapitein-adjudant 6e Regt. Inf. en J. J. C. van Dijk, 1e luit., leeraar Mil. Strafrecht Kon. Mil. Academie.

Mr. Rollin Couquerque wijst er nadrukkelijk op, dat bij mobilisatie de regeling van den overgang van de rechtspleging in strafzaken van den *civielen* tot den *militairen* rechter moeielijkheden zal opleveren. 1)

In tijden van hoogste spanning stelt men het gezag in handen der militaire autoriteit en hare organen; de krijgswraden treden in functie, en dat onder toekenning van eene uitgebreide jurisdictie. Rust en vrede zijn in den lande teruggekeerd, en dan vertrouwt men den officier niet meer de bevoegdheid toe recht te spreken over zijne manschappen, alhoewel hij, de officier, verklaart dan ook niet meer aansprakelijk te kunnen zijn voor de bruikbaarheid, de slagvaardigheid der troepen!

Treden wij thans nog in eenige nadere beschouwing van de praeadviesen, die het punt van uitgang vormden voor de discussies ter vergadering der Juristen-Vereeniging op 30 Juni 1900 te Middelburg.

Zeker zeg ik niet te veel, wanneer ik beweer dat het praeadvies van den Kapitein-Luitenant ter Zee J. P. van Rossum, Commandant van Hr. Ms. Pantserdekschip »Koningin Wilhelmina der Nederlanden» de militaire wereld met verbazing vervuld heeft, voor zoover daarin betoogd wordt, dat de militaire rechtspraak in vreedestijd aan boord in beginsel geen reden van bestaan heeft.

De Heer van Rossum acht eene deugdelijke rechtspraak door zee-krijgswraden niet wel mogelijk en is van meening — en hier vindt hij steun bij den Overste Koolemans Beijnen — dat de burgerrechter volkomen in staat is als handhaver der discipline op te treden.

De oorlogsschepen buitengaats doen veelal binnen drie maanden een onzer zeehavens aan — hetzij in Nederland, hetzij in Oost- of West-Indië — en alles wat nu tusschentijds aan boord misdreven is, wordt als het ware »opgezouten» voor den burger-

1) Zie naar aanleiding van de rechtspraak in oorlogstijd: „La Justice militaire.” (Le spectateur militaire. 1880).

rechter; begaat echter een der opvarenden een misdrijf in open zee of in den vreemde en bestaat geen waarschijnlijkheid, dat binnen den door de wet aangegeven termijn, van b. v. drie maanden, een haven in moederland of koloniën bereikt zal worden, of wel betreft de beschuldiging bepaalde misdrijven, waarvan de onmiddellijke berechting dringend noodzakelijk kan zijn met het oog op de gevechtsgereedheid van het oorlogsschip of de tucht der equipage, zoo wordt de zaak in handen gesteld van een zee krijgsraad.

Ziedaar het stelsel!

Aangezien ik mij niet bevoegd acht na te gaan in hooverre dat systeem practische beteekenis heeft, en daarbij de Overste van Rossum wegens verblijf in Indië zijne denkbeelden niet mondeling heeft kunnen toelichten of verdedigen, zoo bepaal ik mij tot enkele opmerkingen.

Naar mijne meening heeft de adviseur zich te veel laten beheerschen door de overweging »onze vigeerende wetten zijn hoogst gebrekkig.»

De vraag, die wij ons moeten stellen, luidt: Moet met het oog op eene goede handhaving der krijgstuicht, de rechtspraak over militairen in vreedstijd aan de militaire vierschaar opgedragen blijven, ja of neen? Dat de tegenwoordige wetgeving geene voldoende waarborgen voor goed recht geeft, mag op de beantwoording geen invloed oefenen. En zijn onze zee-officieren op juridisch gebied onvoldoende onderlegd, welnu, daarin is verbetering te brengen.

De ongunstige voorstelling, die de adviseur geeft van den gang van zaken bij de zee krijgsraden, vindt eene ernstige bestrijding bij den Heer C. J. Blok, Officier van Administratie der 1^e klasse, die in een diensttijd van ruim 20 jaren als secretaris en als fiscaal bij den zee krijgsraad rijke ervaring opdeed.

Voorts schijnt het mij toe, dat de Overste Van Rossum over het hoofd gezien heeft, dat hij daadwerkelijk eene dubbele rechtsbedeeling in het leven roept, terwijl hij elders eene splitsing der rechtsbevoegdheid afkeurt, als zijnde eene bron van moeielijkheden, als aanleiding gevende tot groote vertraging en jurisdictie-geschillen.

En zal het voorgestelde systeem dan geene vertraging ten gevolge hebben? En kan men spreken van rechtszekerheid, waar het buitengaats feitelijk van het bon vouloir van den commandant afhangt, of de zaak ter beoordeeling van den krijgsraad dan wel van den burgerrechter komt?

Eindelijk releveer ik nog, dat de Overste van Rossum voor het geval van oorlog, den zee-krijgsraad geene ruimere bevoegdheid toekent als in vreedestijd. Zijne beschouwingen grondt hij op de bepaling van Art. 40 der Wet tot uitvoering van Art. 187 der Grondwet (Staat van oorlog en Staat van beleg), doch dat artikel schrijft ongeveer het tegenovergestelde voor van hetgeen door hem als punt van uitgang aangenomen wordt. Verklaarbaar is dit, wanneer men weet dat de Overste van Rossum in Indië niet in de gelegenheid was bedoelde wet te raadplegen. (Overste Koolemans Beijnen, Juristen-Vereeniging 1900).

Bij de verdere behandeling van ons onderwerp laat ik het praecadvies van den Heer van Rossum geheel en al buiten beschouwing, als hoofdzakelijk van belang zijnde voor de marine.

De praecadviezen der Heeren Koolemans Beijnen, Rollin Couquerque en Ver Loren van Themaat — ook nu noem ik de adviezen weer in de toevallige volgorde, waarin zij in de Handelingen der Nederlandsche Juristen-Vereeniging afgedrukt zijn — zal ik in onderling verband beschouwen, het eerste tot punt van uitgang nemende.

Voorop stel ik, dat men eenstemmig de noodzakelijkheid erkent van een omvangrijk disciplinair strafrecht, uitgeoefend door de militaire chefs. In de vergadering van de Nederlandsche Juristen-Vereeniging van het jaar 1881 gaven de Heeren Eijssel en Willeumier zelfs in overweging het gebied van het tuchtrecht uit te breiden, teneinde zoodoende te kunnen geraken tot eene algeheele opheffing der militaire rechtspraak in vreedestijd.

Ik ben overtuigd, dat niemand onzer die uitbreiding wenscht, omdat onze verantwoordelijkheid ten aanzien van het disciplinair strafrecht reeds zeer groot is, en het zou ook weinig zin hebben, de rechtsbedeeling niet toe te vertrouwen aan een

krijgsraad, terwijl men den superieur wél de bevoegheid zou verleenen na een summier onderzoek nog zwaardere correctiën op te leggen.

De Overste Koolemans Beijnen betoogt nu: het disciplinair strafrecht moet worden uitgeoefend door den meerdere, dat is onaantastbaar, en daar er geen kwalitatief onderscheid is tusschen militaire tucht- en rechtsvergrepen, m. a. w. ten aanzien van de zuiver militaire vergrepen tucht en recht één zijn, welke stelling door voorbeelden en met de wet in de hand toegelicht wordt, zoo leidt dit tot de conclusie, dat de zuiver militaire delicten ook door rechtscolleges, saamgesteld uit officieren, beoordeeld moeten worden. De zooveel zwaardere straffen — in vergelijking tot die gesteld op de z. g. krijgstuchtelijke overtredingen — bedreigt tegen de zuiver militaire delicten, eischen berechting onder inachtneming van waarborgende vormen door den krijgsraad.

Ziedaar de *eenige* juridische grond in de praeadviesen en bij de gedachtenwisseling, ter verdediging van de militaire rechtspraak aangevoerd.

De *eenheid van tucht en recht* is door den praeadviseur voortreffelijk uitgewerkt. Hij wijst er op, dat de omschrijving der disciplinaire bestraffing, zooals zij gegeven is door Mr. de Pinto, zoowel van toepassing is op de disciplinaire straf als op de militaire rechtsstraf; hij herinnert aan den inhoud der reclame Artt. 15—18 der Wet op de Rechtspleging, overgenomen uit de bekende Wet van 1799, en houdt ons eindelijk de historische ontwikkeling van het militair strafrecht voor. Vooral het geschiedkundig overzicht, aantoonende dat oorspronkelijk de geheele strafrechtspraak door den Opperbevelhebber uitgeoefend werd, dat tucht en recht niet te scheiden zijn, is zeer belangrijk.

Achtereenvolgens worden besproken: Statuts et ordonnances du duc Charles de Bourgogne que doivent garder les compagnies de ses ordonnances d'hommes d'armes et gens de trait, tant à pied qu'à cheval, donné en l'abbaye de St. Maximin, lez la cité de Trêve, le . . . de l'an 1473, gevonden in de tent van hertog Karel na den slag van Murten, den 16n Juni

1476; eene »Ordinantie» van 1521, betreffende de verdediging van Holland en Friesland; het »Placaat beroerende omme uitterusten ende onderhouden zeekeere Benden ende ordonnantien van Ruijteren te Paarde getranslateert uit Fransche Taalen in Duytsche» van 12 October 1547; de »Ordinancie» van koning Filips van 5 Juli 1570; den »Bestaltbrief» van 28 Februari 1579; art. 10 der »Instructie voor den Raad van Staten» van 18 Augustus 1584; de »Artyckulbrief ofte Ordonnantie op de Discipline Militaire» van 13 Augustus 1590; het »Reglement over de proceduren in zaken van geringe importantie» van 24 Februari 1687, en het »Reglement van Krijgstucht, of Crimineel Wetboek voor de Militie van den Staat», vervaardigd door den bekwamen rechtsgeleerde Petrus Wierdsma, welk Wetboek de grondslag is geweest voor onze tegenwoordige wetgeving.

Ook de bestudeering van de vigeerende wetten — Wetboek van Strafrecht, Crimineel Wetboek en het Reglement van Krijgstucht — en van de aanhangige ontwerpen — Wetboek van Militair Strafrecht en Wet op de Krijgstucht -- versterkt de overtuiging, dat tusschen straf- en tuchtrecht geene scherpe grenslijn getrokken kan worden.

Het wil mij echter voorkomen, dat de Overste Koolemans Beijnen te ver gaat, waar hij hoegenaamd geen kwalitatief onderscheid maakt tusschen *militair* tucht- en strafrecht. Intusschen, zijne stelling vond steun bij Mr. Ver Loren van Themaat en bij Professor van Hamel.

Dat de grenzen onbestemd, vaag zijn, weten wij allen bij ondervinding 1). Ik schaar mij dan ook geheel aan de zijde van den adviseur, waar hij tot het besluit komt, dat het disciplinair gezag en de uitoefening der rechtspraak onbetwistbaar in ééne hand moeten neergelegd zijn, hetgeen mij echter niet weerhoudt om naast het quantitatief onderscheid een kwalitatief op te merken.

1) Zie ook Hecker „Lehrbuch des Militär-Strafrechts“, en voorts het tijdschrift „Gerichtssaal“ 1879, XXXI „Ueber die Grenzen des Kriminal- und Disziplinar-Strafrechts bei Pflichtverletzungen der Civil-Beamten und Militär-Personen.“

Mijns inziens zijn de krijgstuuchtelijke straffen meer in het bijzonder gericht op vorming en opvoeding; de straffen in den rechtskundigen zin dienen in de allereerste plaats tot handhaving van het recht, waarmede het belang der maatschappij gepaard gaat, terwijl de verbetering van het individu, zij moge in een hedendaagsch strafstelsel niet uit het oog verloren worden, toch slechts in zooverre in aanmerking kan komen, als geheel en al vereenigbaar met den eisch: handhaving der rechtsorde.

Men neme een strafregister ter hand en vrage zich af wie aan het woord is, de opvoeder of de strafrechter?

Mij dunkt, het antwoord kan niet anders luiden dan: de opvoeder.

Mr. Levy kan zich met de meening van den Overste Koolemans Beijnen en van Professor van Hamel niet vereenigen. Neemt men, aldus Mr. Levy, het beginsel zoo ruim als Prof. van Hamel, dan is alles en alles strafrecht; strafrecht is dan berisping; strafrecht is dan terechtwijzing; strafrecht is dan zelfs tegenspraak, de allerlaagste graad van straffen tot en met den hoogsten.

Ik zou nog in het midden willen brengen, dat het beroep op de historie niet geheel opgaat. In de oudere ordonnantiën enz., die van vóór 1799, zijn tucht en recht dooreen gemengd, dat valt niet te loochenen; doch is dit ook het geval in de Wet van 1799, vervaardigd door den bekwamen Petrus Wierdsma? De Overste Koolemans Beijnen zegt »ja»; echter, tegenover zijne argumenten — het zou mij te ver voeren ze hier over te nemen — stel ik, dat Art. 1 (Eerste Capittel, Tweede Afdeeling) dier Wet o. m. inhoudt: »Maar alle Misdaaden van dien aart zijn geen *Delicten*. Een daarmede gepaard gaande opzet kan ze alleen daartoe brengen,” en Art. 2: »Alle Misdaaden, waaraan zulks ontbreekt, zijn slechts fouten, uit losbandigheid of onachtzaamheid voortgekomen, welke uit hun aart, niet tot de *Justitie*, maar tot de *Krijgstucht* behooren.”

Het Ontwerp van 1807 bevat eene bepaling gelijkloidend met die van het Art. 2, en in het Rapport van den Kolonel-

Generaal J. Tarayre omtrent het *oorspronkelijke* Ontwerp 1807, lezen wij o. a. : »Les défauts essentiels, que j'ai trouvés dans ce Code sont : 1° qu'il prévoit et punit les défauts de discipline, qui doivent être réservés à la décision des commandants militaires et les *confond avec les délits*'' 1), enz.

Het Ontwerp 1808 nam de krijgstuchtelijke vergripen niet meer op en bepaalde : »Alle overtredingen der Militaire *Discipline* behooren niet tot de *Justitie*,'' enz.

Bij de Ontwerpen 1810 werd, naar het schijnt, geen Ontwerp-Reglement van Krijgstucht ingediend. Wel was dit het geval bij de Ontwerpen 1814 en 1815, echter als afzonderlijk ontwerp. Het vigeerend Reglement van Krijgstucht is dan ook eene afzonderlijke wet.

Art. 9, 2° lid, der Invoeringswet van het jaar 1886 bepaalt : »Ieder feit, strafbaar volgens die bepalingen (van militair recht), wordt, voor zoover het niet als disciplinair vergrijp te beschouwen is, beschouwd als *misdrif*.'' Echter is nergens vastgesteld, dat de disciplinaire vergripen tot de overtredingen in den zin van het Derde Boek van het Wetboek van Strafrecht behooren.

Eigenaardig is het, dat bij de opsomming van disciplinaire voorschriften in de Memorie van Toelichting van het Ontwerp-Invoeringswet, de Reglementen voor het krijgsvolk te water en te land niet worden genoemd; deze opsomming was echter niet limitatief.

Wij moeten dus tot de conclusie komen, dat de wetgever in geen geval de disciplinaire vergripen tot de overtredingen (Derde Boek, Wetboek van Strafrecht) heeft willen rekenen, en in het midden heeft gelaten of ze overeenkomen met vergripen van andere disciplinaire voorschriften of wel eene afzonderlijke categorie vormen.

Mr. v. d. Hoeven merkt in zijne Memorie van Toelichting betreffende de door hem vervaardigde Ontwerpen van een Wetboek van Militair Strafrecht en daarmee samenhangende Ontwerpen op, dat de bewerking van het Ontwerp-Wet op de

---

1) Ik cursiveer.

Krijgstucht hem had doen zien, dat op het beginsel van geheele splitsing van straf- en tuchtrecht in de militaire strafwetgeving, zooals in de Memorie van Toelichting aangegeven, meermalen inbreuk moet worden gemaakt. Echter niet alleen eenige zuiver militaire misdrijven zullen, volgens bedoelde ontwerpen, in minder ernstige gevallen disciplinair afgehandeld kunnen worden, doch dit geldt ook ten aanzien van sommige commune delicten; practisch zal dan ook menigmaal de disciplinaire afdoening veel meer doeltreffend zijn. Ik stip hier aan, dat bij de vigeerende wetten de toestand niet anders is, en naar mijne meening geene aanleiding geeft tot groote bezwaren.

Moeielijk kan ontkend worden, dat men zich te onzent van 1799 af en meer in het bijzonder na het tot stand komen van het Wetboek van Strafrecht in de richting van splitsing van tucht- en strafrecht bewogen heeft; echter gereedelijk wordt toegegeven, dat eene consequente doorvoering van dit beginsel niet mogelijk is.

Later lezen wij bij den Overste Koolemans Beijnen, dat ontegenzeggelijk de militair door het begaan van feiten in de algemeene strafwet strafbaar gesteld, ook meermalen eene schending der militaire tucht pleegt, waaruit mijns inziens volgt, dat, zooals ook Professor Van der Hoeven aanneemt 1), disciplinair vergrijp en *commun* delict evenmin scherp te scheiden zijn, althans dikwijls niet, en daarom ga ik verder dan de geachte praeadviseur en zeg: de samenvloeiing van het militaire tuchtrecht en het strafrecht in ruimen zin eischt, dat de uitoefening van het tuchtrecht en de rechtspraak mede ten aanzien der niet-militaire delicten aan een en dezelfde macht toevertrouwd wordt.

---

1) „Het Ontwerp van Wet tot invoering van het Militair Strafwetboek geeft reeds den militairen commandant het recht in minder ernstige gevallen, sommige in het Ontwerp-Wetboek van Militair Strafrecht strafbaar gestelde misdrijven disciplinair af te doen. Ditzelfde zal ook moeten gelden ten aanzien van sommige misdrijven en overtredingen van het gemeene recht.” (Mem. van Tool. van Prof. v. d. Hoeven op het door hem vervaardigde Ontwerp van Wetboek van Militair Strafrecht).

Zie ook bovenaan deze bladzijde.

Het verschil in opvatting tusschen den Overste Koolemans Beijnen en mij is van theoretischen aard. De praeadviseur zegt: principieel onderscheid tusschen tucht- en strafrecht bestaat niet; ik zeg: er is wel principieel onderscheid, al moge de grenslijn, practisch bestaat zij, niet scherp te trekken zijn.

De Overste Koolemans Beijnen wenscht, wat men thans noemt krijgstuchtelijke overtredingen in een Derde Boek van het Wetboek van Militair Strafrecht opgenomen en als overtredingen in den zin van het Derde Boek van het Wetboek van Strafrecht aangemerkt zien; begaat een militair een dier overtredingen, zoo wordt hij door den bevoegden meerdere na een summier onderzoek gestraft; de gestrafte heeft echter steeds het recht de zaak, die dan ook eigenlijk bij den rechter thuis behoort, bij den krijgsraad aanhangig te maken.

Dat tegen het stelsel bezwaren van juridischen aard aangevoerd zijn, zoo o.a. door Prof. v. d. Hoeven, zal niet bevreemden. Ik kan mij dan ook niet voorstellen, dat men in eene *strafwet* eene bepaling zou opnemen als art. 2, 1°, van het Ontwerp van Wet op de Krijgstucht, overeenkomende met het Art. 27 Reglement van Krijgstucht, en een dergelijk voorschrift kan toch inderdaad niet gemist worden, doch zou lijnrecht in strijd zijn met het hoofdbeginsel, neergelegd in Art. 1 Wetboek van Strafrecht: »Geen feit is strafbaar dan uit kracht van eene daaraan voorafgegane wettelijke strafbepaling.»

En neemt men, wat men thans noemt krijgstuchtelijk vergrijp, als strafbaar feit — *overtreding* — in het Militair Strafwetboek op, dan zou de beslissing van den superieur een vonnis zijn, en mitsdien, volgens Art. 161 der Grondwet, gemotiveerd en met open deuren uitgesproken moeten worden.

Nu zegt de praeadviseur wel, dat eerst bij reclame de overtreding als rechtszaak behandeld wordt, maar dat is juist het zwakke punt; de overtreder heeft om het zoo maar uit te drukken *recht* op een vonnis, ook wanneer voor hem geene aanleiding bestaat tot reclameeren.

Bovendien zou in het systeem van den Overste Koolemans Beijnen den militairen commandant eveneens de bevoegdheid toegekend moeten worden, ten aanzien van het z.g. krijgs-

tuchtelijk vergrijp, dan rechtsvergreijp, een vonnis van den krijgsraad te provoceeren.

Ik geef de voorkeur aan het stelsel van de aanhangige ontwerpen betreffende het Militair Strafrecht. In de Memorie van Toelichting op het Ontwerp van Wet op de Krijgstucht wordt gesproken van een *eigenlijk* en een *oneigenlijk* disciplinair strafrecht. Onder het eerste worden begrepen alle niet in eenige strafwet omschreven handelingen of verzuimen, in welke eene verzaking van eenige op den militair als zoodanig rustende verplichting is gelegen; het tweede omvat een aantal feiten, waartegen in de *strafwetgeving* is voorzien, en wel 1° eene reeks van delicten, welke, wanneer zij onder zeer verlichtende omstandigheden zijn gepleegd, gevoegelijk disciplinair kunnen worden afgedaan, en 2° ettelijke overtredingen, waardoor ook wel de algemeene rechtsorde, maar in veel sterker mate de krijgstucht wordt aangerand. Dat oneigenlijk disciplinair strafrecht vormt den overgang tot het *strafrecht*.

Of een der onder 1° bedoelde feiten buiten strafrechterlijke behandeling kan worden afgedaan, *neen* dan wel *ja*, wordt beslist door den tot straffen bevoegden meerdere tot wiens kennis het is gebracht of aan wien de verdere behandeling der zaak wordt opgedragen. Naar aanleiding van dit stelsel merkt Mr. Ver Loren van Themaat op, dat het daarmee in strijd zou zijn den superieur de bevoegdheid te ontzeggen als rechter zitting te nemen.

Hoe het ook zij, vooral het praeadvies van den Overste Koolemans Beijnen, waaraan ter juristenvergadering uit velerlei oogpunt hulde werd gebracht, heeft bij mij de reeds hiervoor uitgesproken meening versterkt, dat de uitoefening van het tuchtrecht en de rechtspraak, en dat niet alleen ten aanzien van militaire en gemengde delicten, in éene hand gelegd moeten worden. 1)

Professor Simons wijst zeer terecht op de mogelijkheid, dat

---

1) Geheel anders luidt het oordeel van den Kapitein-Luitenant ter Zee J. P. van Rossum. (Zie Marineblad, 1899/1900, 3e Afl., bldz. 377).

het oordeel van den burgerrechter over militaire verhoudingen eenigszins anders zou zijn dan de militairen zich dat zelf vormen.

Het gevolg daarvan zou kunnen wezen, dat — bij afschaffing der krijgsraden — bijvoorbeeld de burgerrechter met 8 dagen gevangenisstraf straft, waar de militaire commandant voor het overeenkomstige mindere zware feit reeds 14 dagen provoost oplegt. De noodzakelijke aansluiting tusschen straf- en tuchtrecht zou dreigen verloren te gaan, of wel de straffende meerdere zou zich geheel en al moeten schikken naar het inzicht van den burgerrechter.

Niet ongegrond is de vrees van Mr. Simons, dat bij de militaire autoriteit eene neiging zou geboren worden — althans in de gevallen, dat hetzelfde feit aanleiding kan geven zoowel tot eene disciplinaire afdoening als tot eene strafvervolging — de zaak steeds aan zich te houden; m. a. w. de afschaffing der krijgsraden zou willekeur in de hand werken, ja, daartoe verklaarbare aanleiding geven.

Bij mij staat het nu vast, dat het oordeel van den burgerrechter over militaire verhoudingen *in den regel* anders zou zijn dan de militairen zich dat vormen. Deelt men deze opvatting, zoo zal men mede in de opmerking van Prof. Simons een krachtig wapen vinden ter bestrijding van de afschaffing der krijgsraden.

De Overste Koolemans Beijnen concludeert:

Krijgsraden moeten in vredetijd de militaire delicten berechten; en ik ben overtuigd dat de meesten onzer zoo niet allen, dit met hem eens zijn.

Doch de praeadviseur gaat nu verder en onderzoekt of de militaire rechter ook zal moeten oordeelen over de gemengd-militaire en commune delicten.

De vraag is reeds met een enkel woord ter sprake gebracht, doch dient nader overwogen te worden.

Prof. v. d. Hoeven in de vergadering der Vereeniging ter beoefening van de Krijgswetenschap van 26 November 1875 en de Generaal den Beer Poortugael in zijn praeadvies 1881

ontkennen als het ware het bestaan van gemengd-militaire delicten; deze zouden gevoeglijk tot de rubriek der commune strafbare feiten gebracht kunnen worden.

De onjuistheid dezer stelling is op sprekende wijze aange-
toond door Mr. Ver Loren van Themaat:

»Het komt mij voor dat en de heer den Beer Poortugael en de heer van der Hoeven zich hier op een minder juist standpunt plaatsen. Het is niet de vraag of uit het oogpunt der maatschappelijke orde beschouwd, of, zooals de heer den Beer Poortugael zich uitdrukt, *in zedelijke zin*, de militair, die zijn kameraad in het slaapkwartier besteelt, die het hem van Rijkswege in gebruik gegeven paard ten eigen bate verkoopt, of die met zijne kameraden in de kazerne vecht en deze mishandelt, moet geacht worden een zwaarder misdrijf te plegen dan de persoon, die in een bestedelingen- of oude- mannen- en vrouwenhuis verblijf houdt, dan de stalknecht, die het paard steelt dat zijn meester hem ter verzorging heeft toevertrouwd, dan de niet-militair, die met andere niet-militairen vecht en deze verwondt, maar of de militair, die zich aan dusdanig feit schuldig maakt, *met het oog op de discipline in het leger*, een misdrijf pleegt van ernstiger aard dan de niet-militair, wanneer hij zich aan geheel hetzelfde materiele feit schuldig maakt. Wanneer een cavalerist zijn paard niet naar behooren verzorgt, schendt hij een zijner verplichtingen *als militair*, wanneer hij dit mishandelt en tijdelijk onbruikbaar maakt, doet hij dit in veel hoogere mate, en wanneer hij zijn paard van het leven berooft of verkoopt, doet hij dit in de hoogste mate, en kan zijne daad uit een militair oogpunt beschouwd, niet, zooals de heer den Beer Poortugael aanneemt, met die van een stalknecht, die het paard zijns meesters verkoopt, worden gelijk gesteld. Wanneer een militair zijn kameraad in de gemeenschappelijk met hem bewoonde chambrée besteelt of mishandelt, pleegt hij niet alleen een misdrijf tegen de orde in den Staat, maar bovendien een feit, waardoor op ernstige wijze de orde en tucht in de kazerne worden aangerand, en dat, juist omdat hij soldaat is, hier eene veel zwaardere bestraffing verdient, daar

orde en tucht de grondslagen zijn, waarop de kracht van het leger berust.

Wanneer een schildwacht goederen steelt, waarvan de bewaking hem is opgedragen, begaat hij niet alleen diefstal, maar schendt hij bovendien op ernstige wijze het hem als schildwacht gegeven consigne, en pleegt daardoor op zich zelf reeds een zeer strafwaardig feit. Een soldaat, die zijn wapenen of andere voorwerpen tot zijne militaire uitrusting behorende verkoopt of verpand, pleegt uit het oogpunt der maatschappelijke orde een feit, waaraan ook een spoorweg- of postbeambte zich kan schuldig maken, wanneer hij eenig voorwerp, dat hem ter uitoefening zijner bediening is verstrekt, te gelde maakt, maar van het standpunt der orde en tucht in het leger beschouwd, eischt de daad van den militair een veel zwaardere straf. Kan het uit een militair oogpunt als een feit van een geringe beteekenis worden aangemerkt, dat, wanneer de troep moet uittrekken, de eene militair dit, de andere dat voorwerp tot zijne uitrusting behorende, mist, omdat hij het ten eigen bate verkocht heeft?"

Gemengd-militaire delicten, indruischend tegen de tucht en orde, dienen evenals de zuiver militaire delicten door krijgsraden beoordeeld te worden; anders te beslissen zou — eenmaal tot het besluit gekomen zijnde, dat militaire strafbare feiten ter berechting van militaire vierscharen blijven — inconsequent zijn.

Zoo luidt ook de uitspraak van den Overste Koolemans Beijnen.

Aangezien hij echter van meening is, dat de commune delicten tot het gebied van den burgerrechter behooren, staat hij voor de groote moeielijkheid aan te geven welke strafbare feiten onder de categorie »gemengd-militaire" gerangschikt mochten worden.

Hij noemt nu gemengd-militaire delicten :

1°. Feiten begaan door een militair in een der onder militair beheer staande gebouwen of terreinen.

Aldus ook de militaire commissie, die het Ontwerp-Wetboek

van Militair Strafrecht van Professor van der Hoeven uit een militair oogpunt onderzocht heeft. 1)

Mij is deze bepaling te eng. Een militair die tijdens eene oefening een strafbaar feit begaan heeft, b.v. in de »rust» een burger mishandelt, moet voor den krijgsraad terecht staan, onafhankelijk van de toevallige bijomstandigheid betreffende het al of niet onder militair beheer staan van het terrein, waar de oefening plaats vond.

2°. Feiten gepleegd door een militair tegen of ten opzichte van een ander militair.

Professor Pols heeft in 1881 betoogd, dat eene afscheiding tusschen militaire, gemengde en commune delicten onmogelijk zoo te regelen is, dat niet steeds de qualificatie zal afhangen van de eene of andere omstandigheid, omtrent wier feitelijke aanwezigheid onzekerheid of strijd kan bestaan. Een soldaat b.v. slaat een officier, terwijl deze in burgerkleeding is; heeft hij den officier herkend dan is insubordinatie gepleegd; heeft hij den officier niet herkend, dan hebben wij te doen met een commun delict. Is nu de rechtsmacht der krijgswraden beperkt, zoo zal men niet kunnen uitmaken of de zaak ter berechting van den militairen, dan wel van den burgerrechter is, voor en aler omtrent het menigwerf quaestiense punt, betreffende het al of niet herkennen, eene beslissing is gevallen, en die beslissing moet juist door den rechter gegeven worden.

Volgens de door den Overste Koolemans Beijnen ontworpen bepaling zal men alleen staan voor de feitelijke vraag of beiden tot den militairen stand behooren, en zou zodoende het door

---

1) Eenparig toch was de Commissie van gevoelen, dat geen inbreuk kan worden toegestaan op het gezag van den militairen commandant over zijne ondergeschikten, en dat alle feiten, die in militaire gebouwen voorvallen of betrekking hebben op het militaire huishouden steeds ter berechting van den militairen commandant of van den krijgsraad moeten blijven. (Verslag der Commissie, benoemd om de Ontwerpen van Mr. v. d. Hoeven uit een militair oogpunt te onderzoeken; bldz. 195).

Men stelle zich voor, dat de Officier van Justitie of de Rechter-Commissaris, onafhankelijk van den wil van de militaire autoriteit, in de kazerne zou binnentreden tot het houden eener instructie, en vrage zich af of daardoor niet het militaire gezag ernstig zou worden geschaad?

Professor Pols opgeworpen bezwaar — altijd voor zooverre het betrekking heeft op het aangehaalde voorbeeld — uit den weg geruimd zijn.

Indien de soldaat den meerdere niet herkend heeft, is er, zooals gezegd, een zuiver commun delict gepleegd, dat dan echter volgens het stelsel Koolemans Beijnen door den krijgswaad berecht wordt, terwijl de praeadviseur de commune delicten aan de kennisneming van den militairen rechter onttrekken wil.

3°. Feiten van valscheheid en bedrog, omschreven in het Wetboek van Strafrecht, begaan door een militair, met betrekking tot eene militaire administratie.

4°. De feiten, omschreven in de artikelen 142 (opzettelijke rustverstoring door valsche alarmkreten of signalen), 300, eerste lid (eenvoudige mishandeling), en 350, eerste lid (eenvoudige goederenbeschadiging), van het Wetboek van Strafrecht, indien het begane feit naar het oordeel van den tot straffen bevoegden meerdere, tot wiens kennis het is gebracht, of aan wien de verdere behandeling der zaak wordt opgedragen, niet buiten strafrechterlijke behandeling kan worden afgedaan.

Genoemde feiten worden aan het oordeel van den militairen rechter onderworpen, omdat zij volgens het Ontwerp van een Wet op de Krijgstucht onder minder bezwarende omstandigheden als krijgstuhtelijke feiten aangemerkt worden.

5°. Feiten gepleegd of uitgelokt door een militair, met het oogmerk zich te wreken over eene hem opgelegde straf.

6°. Eindelijk zal de militaire rechter nog kennis nemen van de feiten omschreven in het Wetboek van Strafrecht, indien deze samenloopen of samenhangen met feiten van het Militair Wetboek van Strafrecht of met een der feiten, hiervoor genoemd onder 1°—5°.

»Verder gaan mijne eischen niet”; aldus de Overste Koolemans Beijnen.

»Zij berusten niet, zoo gaat hij voort, op den negatieven rechtsgrond, dat de burgerrechter over militaire misdrijven niet zou kunnen oordeelen, maar op een positieven rechtsgrond: de noodzakelijkheid om in militaire aangelegenheden het prestige van den meerdere zoo hoog mogelijk op te voeren, en

aan den mindere zijn onderworpenheid als militair zoo krachtig mogelijk te doen gevoelen. Die grond vervalt geheel waar het commune delicten geldt.”

En verder: »Het schijnt mij zelfs niet mogelijk, één zuiver rechtskundigen grond aan te voeren voor de noodzakelijkheid om den militairen rechter over commune misdrijven, door militairen gepleegd te doen oordeelen. Waarom hen te onttrekken aan hun natuurlijke rechter?»

Naar aanleiding van de conclusies en beschouwingen van den Overste Koolemans Beijnen, die bijval vonden bij Mr. IJ. Baron van Lamswerde, merk ik op:

1°. De groote omvang die aan de rubriek gemengd-militaire delicten gegeven is, en dat terecht, doet ten zeerste betwijfelen of het inderdaad gewenscht is de enkele overblijvende zuiver commune delicten aan het oordeel van den burgerrechter te onderwerpen 1), daar o.a. volgens de Heeren Ver Loren van Themaat, Rollin Couquerque, Prof. van Hamel en Prof. Pols aan eene dubbele rechtsbedeeling overwegende bezwaren zijn verbonden. Dubbele rechtsbedeeling wordt gequalificeerd als »geknutsel”, dat aanleiding zou geven tot jurisdictiegeschillen, tot verderfelijke wrijving en spanning tusschen de beide rechterlijke machten, dat eene geregelde en snelle afdoening van zaken in den weg zou staan.

Dat leerde ook de ervaring te onzent (1799—1810). 2)

1) Men raadplege de statistiek. (Zie de Militaire Spectator. 1893).

2) Een der voornaamste gronden, die de Commissie in 1806 noopte in haar ontwerp de militairen ook voor commune delicten aan de militaire rechtbanken te onderwerpen, was, dat de Commissie zich overtuigd had gehouden, dat de onderscheiding in commune en militaire misdaden in haar aard een principe was, dat bij de applicatie moest vacilleeren en hetwelk bovendien eene bron zoude opleveren van eindeloze disputen tusschen de Collegiën van Justitie en de onderscheidene Departementen en Steden en den Militairen Rechter.

In het rapport van 7 Februari 1814, begeleidende het ontwerp 1814, lees ik, dat in de jaren 1799—1810 bestendig jurisdictie-quaestien zijn ontstaan, en dat was vooral de meening van die leden der Commissie, welke lid waren geweest van de Hooge Militaire Vierschaar; en uit het rapport aan Hunne E. M. Gedeputeerden tot de zaken van Justitie, voorgedragen in de vergadering der Staten-Generaal van 19 Juli 1814, leert

Legislatieve grenzen tusschen militaire, gemengde en commune delicten zijn inderdaad niet te trekken; allerlei omstandigheden, die vooruit onmogelijk te bepalen zijn, kunnen aanleiding geven dat het commune delict een meer of minder militair karakter krijgt. 1)

Overtuigend zijn mijns inziens de voorbeelden door Mr. Ver Loren van Themaat aangehaald: »Ik neem hier als voorbeeld diefstal door een militair in een winkel gepleegd. Telkens doet zich het geval voor, dat een militair dusdanigen diefstal alléén pleegt, omdat hij een tegenzin tegen den militairen dienst heeft opgevat en bij eene veroordeeling ter zake van zoodanigen diefstal verwacht, dat de rechter termen zal vinden om hem het recht te onzeggen om bij de gewapende macht te dienen. Het motief, dat den dader tot het plegen van dit misdrijf brengt, is hetzelfde dat ten grondslag ligt aan het misdrijf van desertie. Is hier niet de krijgsraad de voor de beoordeeling en bestraffing van dit misdrijf aangewezen rechter? Een paar andere voorbeelden. Een militair maakt een valsche geneeskundige verklaring op, ten einde ongestraft eenigen tijd boven het hem verleend verlof te kunnen uitblijven. Een militair, die op grond van een rapport van zijn superieur disciplinair is gestraft, tracht zich daarover te wreken, door diens goed te beschadigen of te vernielen, diens vrouw of kind te mishandelen, of hij weet door geld of beloften een persoon over te halen dien superieur op te wachten en een pak slaag te geven. Zoo kunnen zich telkens gevallen voordoen, dat een militair een commune misdrijf pleegt, dat op

---

men: „Dat de militaire en commune delicten aan de militaire jurisdictie onderworpen zullen zijn, kwam hun tot voorkoming van geschillen, tusschen den Burgerlijken en Militairen Regter, die zoo dikmaals hebben plaats gehad, zeer geschikt voor.” (Geschiedenis der wording en vaststelling van onze Militaire Strafwetgeving. Mr. H. v. d. Hoeven).

1) Hieruit blijkt, dat de oplossing niet gezocht kan worden in een Wetboek van Strafrecht en een Wetboek van Militair Strafrecht, waarbij dan het eerste de commune- en het tweede de militaire en gemengde delicten zou bevatten.

Zie naar aanleiding hiervan ook „Stenographische Berichte über die Verhandlungen des Deutschen Reichstages, 1876,” bldz. 994, 995 en 996.

zich zelf beschouwd de schending van geene enkele militaire verplichting in zich berat, doch waarbij dit toch, onder zekere omstandigheden gepleegd, in zeer hooge mate het geval is. Men zou den wetgever een onmogelijken eisch stellen, indien men van hem vorderde, dat hij, bij de samenstelling van een Wetboek van Militair Strafrecht, met al die omstandigheden rekening hield. Geen wetgever zal zich dan ook aan die taak wagen en, indien hij het deed, zou al zeer spoedig in de praktijk blijken dat hij een aantal gevallen, waarin de militaire rechter volgens den hier bovengestelden regel de aangewezen rechter was, had over het hoofd gezien."

Prof. van Hamel en Mr. Levy deden in 1881 hun »entweder-oder" hooren; of alles bij den militairen rechter of alles bij den gewonen rechter!

Mijne Heeren! Ik ben van oordeel, dat om zoo te zeggen *elk* door een militair gepleegd strafbaar feit en de algemeene en de militaire rechtsorde verstoort, en dat de splitsing in militaire, gemengde en commune delicten alleen tot strekking kan hebben aan te duiden of de schending der militairen dan wel die der algemeene rechtsorde op den voorgrond treedt.

De uitspraak van Mr. Tempels en de Belgische herzieningscommissie: »les délits militaires sont les délits commis par des individus soumis aux lois militaires" komt mij juist voor. 1)

---

1) „Nicht nur die Militärdelikte sind dem Militär-Strafrechte eigen, auch in den gemeinen Delikten und in den allgemeinen strafrechtlichen Grundsätzen; z. B. in der Lehre von der Nothwehr und dem Nothrechte, in Bezug auf die Frage, inwiefern der Befehl einen Strafausschließungsgrund bildet, — sind Verschiedenheiten vorhanden." (Dr. Emil Dangelmaier. Die Militär-Gerichtsbarkheit in ihrer historischen Entwicklung und heutigen Gestaltung. Archiv für Strafrecht, 1884).

Zoo ook ongeveer G. Herbst (Oberlandesgerichtsrath) in het „Archiv für Strafrecht 1890", en Dr. von Marek in zijn bekend standaardwerk.

Dr. Keller. Die Aufgaben einer Militärstrafprocessordnung für das Deutsche Reich. 1877.

Dr. Hilse. Die leitenden Grundsätze des heutigen Deutschen Militärstrafverfahrens.

Dr. Ludwig Fuld. Die Regelung des militärischen Strafverfahrens im Deutschen Reich.

Dr. Bothe (Der Preussische Militär-Strafprocess und die Reform des Militär-Strafverfahrens; 1874) schrijft: „Die militärische Disciplin ist

Bovendien, die uitspraak wordt onderschreven door Prof. van Hamel; echter bestreden door Mr. Levy.

2°. Ook in de bijeenkomst der Vereeniging ter beoefening van de Krijgswetenschap van 28 Februari 1883 heeft de Overste Koolemans Beijnen met klem er op gewezen, dat het behoud der militaire rechtspraak noodzakelijk is uit het oogpunt van militair gezag en prestige van den meerdere, eene meening die volkomen gedeeld wordt door de Heeren Ver Loren van Themaat en Rollin Couquerque.

Dat deze grond nu geheel vervalt waar het commune delicten geldt, kan niet worden toegegeven.

Met volle overtuiging zeg ik het den ontwerpers der Deutsche Militärstrafgerichtsordnung na:

»Die militärische Disziplin steht und fällt mit der unbedingten, jede fremde Einwirkung ausschließenden Autorität der Kommandogewalt; neben der letzteren darf nicht von Auszen her eine andere selbständig für sich bestehende Gewalt im Gefüge des Heeres sich geltend machen.»

Jules. Bouquié schrijft: »L'ingérence fréquente des magistrats de l'ordre civil dans les casernes, en y introduisant une autorité indépendante de celle des chefs militaires, courrait le risque de provoquer au sein de l'armée plus de désordres que n'en pourraient éviter leur vigilance et leur zèle.» 1)

De officier, die verplicht kan wezen van zijne ondergeschikten het hoogste te eischen wat de eene mensch van den anderen

---

eben der rothe Faden, welcher sich durch alle militärischen Einrichtungen hindurchzieht und ohne welchen weder die Handlungen des militärischen Individuums noch des militärischen Ganzen, des Heeres, gedacht und richtig beurtheilt werden können.»

Eindelijk:

»Tout concourt à rendre complexe le plus simple délit de l'ordre commun, lorsqu'il est commis par un militaire en activité et à obliger le coupable à venir en répondre devant sa juridiction naturelle.» (Code de Justice Militaire pour l'armée de Terre, expliqué par l'exposé des motifs, le rapport et la discussion au corps législatif. Louis Tripier, avocat à la cour impériale de Paris, 1857). »*Sa juridiction naturelle*», d. w. z. de *militaire* rechtbank.

1) Handelingen der Nederlandsche Juristen-Vereeniging, 1900, bldz. 127.

eischen kan, moet ook in vreedestijd een prestige hebben zoo hoog mogelijk opgevoerd. Dat prestige wordt geschaad wanneer men den officier het recht van straffen, die hooge uiting van gezag ontnemt.

Naar aanleiding van het laatste is opgemerkt, dat de uiting van gezag niet in *strafoplegging* gelegen is, maar in dat wat de wetgever doet.

De opmerking is te theoretisch en wel omdat de wetgever voor den soldaat iets geheel onpersoonlijks, een nevelachtig persoon uit de verte is; geheel iets anders dan de rechter, voor wien de beklagde ter verantwoording verschijnt van aangezicht tot aangezicht.

Bovendien zonder de sanctie van den Koning kan geen enkel voorstel kracht van wet erlangen, en juist de Vorst vertegenwoordigt in de oogen van het leger het hoogste gezag, terwijl eindelijk in de practijk alle voorschriften, ook die van de wet, door het orgaan van de commandanten ter kennis van het leger komen. 1)

3°. De Overste Koolemans Beijnen betoogt : de burgerrechter is alleszins bevoegd te beoordeelen of en in hoeverre een strafbaar feit de discipline schaadt.

Meent de Overste inderdaad, dat de gewone rechter met voldoende kennis van zaken beoordeelen kan, of, om sprekende voorbeelden te noemen, de meerdere gedegradeerd, of wel de mindere uit den dienst verwijderd moet worden? Of de officier onwaardig is nog langer in de gelederen te blijven?

Ook Mr. van Hamel 2), Mr. Levy en andere juristen van naam achten de tucht in handen van den burgerrechter veilig.

---

1) Zie *Nieuwe Rotterdamse Courant*, 20 Aug. 1900.

2) Mr. v. Hamel in 1881: „En nu zegt men van dien rechter van beroep, dat hij alles kan, doch dat hij alleen maar geen begrip heeft van de tucht in het leger.”

Ik teeken hierbij aan, dat indien inderdaad *algemeen* werd gevoeld en erkend, dat de beroepsrechter *alles* kan, men in het buitenland alom eene beweging zou moeten waarnemen om alle strafzaken aan eene geheele of gedeeltelijke leekenrechtspleging te onttrekken en aan het onderzoek van louter rechtsgeleerden te onderwerpen. Ik constateer echter, dat eene dergelijke beweging niet bestaat.

Mr. Levy wijst er op dat ook in de burgermaatschappij verhoudingen van hierarchischen aard voorkomen; ik voeg daaraan onmiddellijk toe van »hierarchischen aard,” maar ook niet meer dan dat.

In het leger worden duizende en duizende mannen van alle rangen en standen, van uiteenloopenden leeftijd nauw te saamgebracht; men leert ze de wapenen hanteeren, geeft ze een besef van kracht. Zonder strenge tucht is de legermacht in oorlogstijd of in geval van oproer onbruikbaar; zonder strenge tucht wordt zij in vreedestijd eene bedreiging der weerlooze bevolking, zonder strenge tucht is de samenleving in het leger onmogelijk.

Verreweg de meesten worden door de wet verplicht in de gelederen te dienen. De dienstplicht ontrukkt A aan een gezin, waarin hij moeielijk gemist kan worden, B ziet zich gedwongen zijne studiën te onderbreken; voor bijna allen is aan de vervulling van den dienstplicht nadeel verbonden. De voordeelen worden meestal niet beseft.

Bij niet-militaire ambtenaren is het »ga heen ik kan u niet gebruiken” de zwaarste straf, terwijl daarenboven niemand kan gedwongen worden tegen zijn wil een burgerlijk ambt, welk ook, te vervullen; in het leger heet het: »gij blijft, al mogen de nadeelen die gij daardoor ondervindt groot zijn; gij blijft, al mocht gij een weerzin hebben tegen den militairen dienst.”

Van de superieuren eischt men, dat zij van die mannen met hun niteenlopend karakter, met huone zoo verschillende neigingen, en wier belangen buiten het leger gelegen zijn, bruikbare soldaten maken, dat zij die mannen te zamen voegen en houden tot een onverbreekbaar vastaaenge sloten geheel.

De soldaat moet ook in vreedestijd, en dat zonder morren, zonder ontevredenheid, dikwijls vermoeienissen, groote vermoeienissen, doorstaan, waarvan hij de noodzakelijkheid veelal niet voelt, niet begrijpt. Voor den eenen is de lichamelijke, voor den anderen de geestelijke inspanning drukkend; gewend aan groote vrijheid zullen allen toch hunne gedragingen, hunne wijze van zijn in harmonie moeten brengen met de eischen der tucht, die zijn o. m.:

Erkenning van gezag; gehoorzaamheid, daarnaast zelfstandigheid; zelfverloochening; doodsverachting; opgewektheid bij de vervulling zelfs der zwaarste diensten; kameraadschap; orde en regelmaat; netheid.

Elk oogenblik kan de toestand intreden dat de meerdere, wie hij ook zij, het recht heeft — ja, het wordt plicht — dag in dag uit te beschikken over leven en dood van zijne ondergeschikten, zelfs al mocht het de bereiking van een weinig belangrijk doel gelden.

Men wil een tegenhanger en grijpt naar het voorbeeld van het schip dat in nood verkeert. De vergelijking gaat niet op; wij hebben dan te doen met een geval van noodtoestand.

De soldaat moet echter ook buiten noodtoestand en buiten het bereik van den meerdere gehoorzaam zijn tot in den dood; zoo de schildwacht, de-patronille, de ordonnans.

Vergeeten wij niet, dat in den oorlog de soldaat door het neerleggen der wapenen zich aan alle gevaar onttrekt; noodtoestand is mitsdien in den regel uitgesloten.

Mr. van Hamel roept uit: »Bovendien wie zijn soldaten tot in den dood kan voeren en wie niet, dat is een quaestie van persoonlijkheid.»

Maar in het leger moet *elk* meerdere zijne soldaten tot in den dood kunnen voeren, ook hij die geen persoonlijkheid is in den zin zooals door Prof. van Hamel bedoeld wordt, en de mindere moet gehoorzamen, ook al heeft hij in den meerdere geen onbepaald vertrouwen. Waar zou het heen gaan, wanneer wij toelieten dat de gehoorzaamheid afhankelijk gesteld werd van het subjectieve oordeel van den mindere over den meerdere?

De gevierde militaire schrijver Hoenig zegt in een zijner psychologische studiën: »Selbst in Zeiten, in denen flammeuder Patriotismus die Seelen aller bewegt, verstummt die Begeisterung der Mehrheit an der Schwelle des Todes, der Egoismus siegt über Idealismus, körperliche Schwäche über Seelenkraft, und die Sucht leben zu bleiben, über den Willen das Leben hinzugeben.»

»An der Schwelle des Todes" wordt het tegenwicht gevormd door de krijgstocht, mits zij in vreedstijd zorgvuldig aange-

kweekt is. De hulpmiddelen daartoe zijn een doordacht stelsel van opleiding en oefening, eene deugdelijke, rustige organisatie van den dagelijkschen dienst, het goede voorbeeld, de opwekking tot een goeden levenswandel, de berisping, de disciplinaire straf en eindelijk de uitoefening der rechtspraak.

Wie verantwoordelijk is voor de tucht — m. a. w. voor de slagvaardigheid van het leger —, moet ook over de middelen kunnen beschikken ze te handhaven.

Ik aarzel niet mij te scharen aan de zijde van Mr. Ver Loren van Themaat, Mr. Rollin Conquerque, waar zij met den Generaal den Beer Poortugaal en den Hoogleraar Pols verklaren, dat men militair moet zijn, of geweest moet zijn, om in staat te wezen den aard, den omvang en de gevolgen van de schending der militaire verplichtingen in alle voorkomende gevallen en onder alle omstandigheden goed te kunnen beoordeelen.

Wilt mij vergunnen, Mijne Heeren, het krachtig pleidooi van den tegenwoordigen Advocaat-Fiscaal over te nemen.

»Er is één zeer gewichtig punt, waarin de militair zich van andere categorieën personen en ambtenaren onderscheidt: de militair maakt deel uit van het leger, een leger dat volkomen nutteloos zoude zijn voor zijn doel, wanneer daarbij niet voortdurend een onbegrensde eerbied voor orde op den voorgrond stond, een orde en regelmaat zelfs in de nietigste zaken en in die mate, dat die hem, die daar buiten staau, overdreven en kleingeestig voorkomen, maar waarop toch de innerlijke kracht van het leger berust. Eene krijgsmacht ontleent in veel meerdere mate als dit bij elk ander organisme het geval is, hare waarde aan de onvoorwaardelijke onderworpenheid van den militair aan den wil van zijne superieuren. Geen overwegingen van persoonlijken aard, niet de overtuiging dat een gegeven order onbillijk, onredelijk of onjuist is, mag den militair zelfs een oogenblik weerhouden daaraan zonder tegenspraak, zonder zelfs het minste blijk te geven van aarzeling of onwil, te gehoorzamen. Alleen op die wijze kan in oorlogstijd, bij een oproer en onder alle omstandigheden, waar een

snel en krachtig optreden van het militair gezag noodzakelijk is, dit gezag die kracht ontwikkelen, welke de hoofdvoorwaarde is voor de bereiking van het beoogde doel. Eenheid van streven, eenheid van handelen zijn de onmisbare voorwaarden voor een krijgsmacht, die bestemd is tegen den vijand op te treden. Zij ontleent haar kracht, zooals in 1881 zeer terecht door den heer Levy, hoewel geen militair, werd opgemerkt, aan den wil van den bevelhebber, en voor diens wil moet alles buigen. Om een leger te maken tot een organisch geheel, waarvan de onderdeelen onder alle omstandigheden samenwerken tot éénzelfde doel, is het noodig dat de soldaat in vrede tijd een gestrenge leerschool doorloope.

De dwang door het militair gezag uitgeoefend, en de onvoorwaardelijke gehoorzaamheid, die door dat gezag geëischt wordt, zijn echter zoozeer in strijd met den vrijheidszin, die iederen mensch van nature eigen is, dat er een voortdurende drang noodig is om het leger als vast-aanéengesloten geheel te doen blijven bestaan. In welke mate nu eene door den militair gepleegde strafbare handeling hiermede in strijd is, en hoe krachtig de dwang moet zijn, die in elk bijzonder geval door het opleggen van straf op hem, die zich aan zoodanige handeling heeft schuldig gemaakt, moet worden uitgeoefend, kan alleen door militairen worden beoordeeld."

4°. Eindelijk, de Overste Koolemans Beijnen schrijft: de natuurlijke rechter van den militair is de burgerrechter.

Mr. Ver Loren van Themaat daarentegen: de militaire rechter is de natuurlijke rechter van den soldaat, ook waar het geldt de commune delicten. 1)

Wanneer men bedenkt, zooals Mr. Rollin Conquerque terecht opmerkt, dat de militairen vormen eene afzonderlijke vereeniging van menschen, eene afzonderlijke huishouding, waarmede en waarin de officier zich beweegt zooals de burgerrechter in de burgerlijke maatschappij, doch waarin hij bovendien in veel grooter mate het leidend beginsel bezit; dat de officier, zoo

---

1) Zie ook Dr. Emil Dangelmaier: „Militär-rechtliche und Militär-ethische Abhandlungen." Bldz. 73.

vervolg ik, de opvoeder is zijner onderhoorigen, wier belangen hij in den volsten zin des woords heeft te behartigen, dat de officier belast is met de zorg voor de moreele, fysieke en intellectuële ontwikkeling, met de voeding, het welzijn, de ligging en de kleeding zijner ondergeschikten, wier voorganger hij is, vooral in moeilijke dagen, dan schijnt de opvatting van Mr. Verloren van Themaat mij de juiste toe. 1)

Prof. van Hamel heeft den Overste Koolemans Beijnen toegevoegd, dat hij te veel de feiten naar hun juridisch begrip tot grondslag zijner redeneering neemt, terwijl men, overeenkomstig de nieuwere rechtsbegrippen de personen, die de feiten plegen, moet beschouwen, goed moet bezien.

Doch wie is daartoe beter in staat, dan de officier die al de eigenaardigheden der militaire samenleving geheel voelt en begrijpt, die dagelijks en op velerlei gebied met den soldaat in nauwe aanraking is, die met den soldaat meeleeft, hem doorgrondt en verstaat. »Men moet de personen beschouwen», maar dan is ook geen ruimte voor dubbele rechtsbedeeling, dan krijgt het »entweder-oder» van Prof. v. Hamel en Mr. Levy eene verhoogde beteekenis.

Ik concludeer.

De militaire rechter moet in vreedestijd gehandhaafd blijven; hij moet oordeelen over alle delicten door de militairen gepleegd. Duldte Mr. Rollin Couquerque geene enkele uitzondering, ik zie er geen bezwaar in, om, overeenkomstig het voorstel van Mr. Ver Loren van Themaat, aan den gewonen rechter de berechting over te laten van zoodanige feiten, bij speciale wetten en verordeningen strafbaar gesteld, waarvan het zeker is, dat zij, onder welke omstandigheden ook gepleegd, geen inbreuk kunnen maken op de verplichtingen, die op den militair als zoodanig rusten, zooals bijv. — en de prac-

1) De taak van den officier bestaat in: „la formation du soldat pour la guerre, aussi bien qu'à celle du citoyen pour la société.” (Du Rôle social de l'officier dans le service universel).

Zie ook: „La mission sociale de l'officier.” (Nouvelle Revue, 1893); „L'Instruction raisonnée dans l'infanterie et le rôle social de l'officier.” (Journal des sciences militaires, 1892), enz., enz.

tijk leerde dit -- ten aanzien van belastingstrafzaken het geval is. 1)

Mijne conclusie berust op de volgende gronden :

1° In den regel bevat elk delict, door een militair begaan, een militair bestanddeel, en althans, om zoo te zeggen, elk delict, onder zekere omstandigheden gepleegd, kan eene aanranding der tucht meebrengen ;

2° De burgerrechter zal de disciplinaire beteekenis van het delict niet steeds ten volle weten te waardeeren, niet steeds tot juiste uitdrukking kunnen brengen ; m. a. w. hij is niet in staat als handhaver der discipline in het leger op te treden ;

3° Opheffing der militaire rechtspraak zal het gezag, het prestige van den meerdere op bedenkelijke wijze verzwakken, zoo niet verlammen ; de burgerrechter zou de wig zijn die dieper en dieper dringt tusschen meerdere en mindere, de een al verder en verder verwijderend van den ander ;

4° Het militaire tuchtrecht en het strafrecht zijn niet te scheiden, en kunnen mitsdien ook niet in verschillende handen gelegd worden.

Mijne Heeren! Waar het geldt waardeering van den Nederlandschen burgerrechter, wensch ik voor niemand onder te doen, hetgeen echter niet wegneemt dat bij mij afschaffing der militaire strafrechtspraak gelijk staat met eene ernstige bedreiging van de slagvaardigheid van het leger.

Ik vraag den juristen, die de opheffing der krijgswet bepleiten, zult gij wanneer dat leger in ernstige dagen niet mocht beantwoorden aan rechtmatige verwachtingen, dan ook verklaren: »Wij waren de dragers der tucht, wij dragen thans ook voor een groot deel de verantwoordelijkheid voor de rampen, welke het Vaderland getroffen hebben.»?

Of zullen toch de officieren moeten verschijnen voor een

---

1) Aanteekeningen betreffende de uitgebreidheid der militaire rechtsmacht in verschillende landen vindt men in De Militaire Spectator, 1893.

Over sommige „overtredingen”, zie o. m. bldz. 300 mijner vorige lezing. (27 Januari, 1899).

raud van enquête en daarna wellicht voor den strafrechter?
En dan ook voor den burgerrechter?

Het was naar mijne bescheiden meening eene gelukkige gedachte van het Bestuur der Juristen-Vereeniging het onderwerpelijke gewichtige militaire vraagstuk andermaal aan de orde te stellen.

Ook van deze plaats moge dat Bestuur daarvoor dank geweten worden!

Mocht mijne voordracht — hoe onvolkomen ook — vele officieren er toe brengen de vier belangrijke praeadvieszen en de boeiende gedachtewisselingen ter juristenvergadering nader te bestudeeren, zoo ben ik verheugd aan het vereerend verzoek van ons Bestuur gevolg te hebben gegeven.

Ten slotte veroorloof ik mij de woorden van Professor Simons, verleden jaar den rechtsgeleerden toegeroepen, in herinnering te brengen:

»Op welke wijze gij de militaire rechtspleging ook zult organiseeren, herzie *in de eerste plaats* 1) het militaire strafproces, alle andere quaestiën, als de vraag aan welke handen het militair strafproces zal toevertrouwd worden, aan een militairen of aan een niet militairen rechter enz., zinken in het niet, bij den eisch van herziening van het strafproces zelf." 2)

Geen uitstellen meer, of verschuiven! Niet gewacht tot het onbepaalde tijdstip, waarop misschien eenmaal omtrent het netelige vraagstuk betreffende de al- of niet handhaving van den militairen rechter in vredetijd voldoende eenstemmigheid verkregen is, doch de handen aan den ploeg geslagen!

1) Ik cursiveer.

2) Men vergeete evenwel niet:

„Eine den modernen Rechtsanschauungen nicht mehr entsprechende „Militärgerichtsordnung ist vom Uebel. Ein weit grözzeres Uebel für die „Armee würde aber eine solche sein, die geeignet wäre die militärische „Disziplin zu gefährden.“ (Begründung der Entwürfe einer Militärstrafgerichtsordnung).

Van uit het leger zullen steeds luider en luider stemmen opgaan, die eischen :

Herziening van het militair-strafproces en vorming van een kern van officieren, die zich in het bijzonder op de studie der strafrechtswetenschap toelleggen.

Deze voordracht wordt herhaaldelijk toegejuicht.

De VOORZITTER: Verlangt ook een der heeren naar aanleiding van het gesprokene het woord tot het vragen van inlichtingen of tot het maken van opmerkingen?

De heer BLOK: Gaarne voldoe ik aan den wensch van den heer Collette door eenige redenen aan te geven, waarom ook bij de Zeemacht in tijd van vrede de afzonderlijke militaire rechtspraak gehandhaafd moet blijven.

Het vraagstuk der afzonderlijke militaire rechtspraak is bij uitstek praktisch en moet naar mijne bescheiden meening opgelost worden door hen, die over de samenstelling der krijgsmacht beslissen.

Vóór alles moet men uitgaan van het denkbeeld, dat altijd en overal de rechtspraak over de militairen moet worden opgedragen aan rechters, die voor hunne taak berekend zijn.

De eerste vraag, welke zich daarbij voordoet is deze: moet die rechtspraak worden opgedragen aan strafrechters, die tot de krijgsmacht behooren of aan de gewone strafrechters?

In het eerste geval is men zeker, dat het bovenvermelde denkbeeld verwezenlijkt zal worden.

In het tweede geval heeft men de volle zekerheid dat gedurende langen of korten tijd die rechtspraak geheel zal ontbreken, zoolang namelijk de krijgsmacht en de gewone strafrechter voor elkander onbereikbaar zijn.

Men denke — wat de krijgsmacht ter zee betreft — aan de oorlogsschepen, die in tijd van vrede of van oorlog zich buiten de havens van Nederland bevinden of in de Koloniën geregeld op andere plaatsen vertoeven, dan in de havens of op de reeden van Batavia, Samarang, Soerabaia, Padang, Macasser, Paramaribo en Curaçao (de eenige plaatsen, waar in de Koloniën

de gewone strafrechters voor Europeanen zijn gevestigd) en aan eene maritieme stelling, welke tengevolge van verdedigingsmaatregelen op zichzelf staat en waar zooals te Helder en Hellevoetsluis geen gewone strafrechter zetelt.

Gedurende den tijd, waarin de rechtspraak over de militairen ontbreekt, zouden zij, die misdrijven plegen *niet*, zij die zich aan krijgstuchtelijke vergrijpen schuldig maken *wel* vervolgd en gestraft worden; daar de meeste dier misdrijven zeer ernstig op de krijgstucht inbreuk maken, ontstaat een met het oog op de handhaving der krijgstucht niet gewenschte toestand.

Het opzenden der beklagden en getuigen naar de plaatsen, waar de gewone strafrechters zetelen, is veelal gedurende eenigen en somtijds langen tijd niet mogelijk, en is de opzending wel mogelijk, dan worden eenige op elk oorlogsschip zoo hoog noodige personen aan hunne militaire diensten onttrokken, terwijl zij niet onmiddellijk door anderen kunnen vervangen worden. In de Koloniën houdt de duur van de afwezigheid der getuigen verband met de zeer groote afstanden en de zeer beperkte gemeenschap over zee, en zijn bovendien de kosten van vervoer zeer hoog.

Men zal buiten de genoemde havens genoodzaakt zijn het voorloopig gerechtelijk onderzoek aan boord te doen instellen. Daarvoor heeft men echter op elk oorlogsschip een of meer tot de krijgsmacht ter zee behorende personen noodig, die eene even groote kennis van het gewone en het militaire strafrecht bezitten als de strafrechters zelve. Maar dan is ook de krijgsmacht ter zee zelve in staat om het voor de rechtspraak noodige aantal bekwame strafrechters te leveren!

Wat komt er terecht van het door elken rechtsgeleerde gewenschte gerechtelijk onderzoek op de terechtzitting van den gewonen strafrechter, als het voorloopig gerechtelijk onderzoek aan boord door anderen moet worden ingesteld?

De vloot in de Koloniën komt hier ook ter sprake, omdat het daarop dienende Europeesche personeel één geheel uitmaakt met het personeel der vloot in en buiten Nederland; een toestand, waarmede men bij de uitoefening der rechtspraak rekening moet houden. Eene regeling moet er zijn voor de geheele vloot!

Bij de krijgsmacht ter zee, binnengaats, in tijde van vrede en van oorlog zal de rechtspraak ongetwijfeld toevertrouwd kunnen worden aan de tot die krijgsmacht behorende personen, aan welke men buiten de Nederlandsche zeegaten de rechtspraak toch *moet* opdragen. Dan heeft men het groote voordeel van eene gelijke regeling binnen- of buitengaats voor tijd van vrede of van oorlog en wordt het groote nadeel voorkomen, dat bij de krijgsmacht ter zee buitengaats of in tijd van oorlog zal worden recht gesproken door strafrechters, die in het geheel niet voor hunne taak berekend zijn en dat op een tijdstip, waarop buitengaats of in tijd van oorlog de strafwet hare meest ernstige toepassing vindt, waarop in tijd van oorlog de uitspattingen moeten worden tegengegaan, tot welke blijkens de geschiedenis dan velen zeer geneigd zijn, als zij de kans schoon zien.

Bovendien mag, evenmin als in tijd van oorlog, in tijd van vrede een enkel oorlogsschip in zijne bewegingen belemmerd worden, tengevolge van het gerechtelijk onderzoek eener strafzaak; zulk eene belemmering zal onvermijdelijk ontstaan, indien de gewone strafrechters niet — evenals thans de militaire — in de onmiddellijke nabijheid der oorlogsschepen zijn gevestigd en onmiddellijk het gerechtelijk onderzoek kunnen instellen en voor zoover noodig voortzetten.

Het beginsel moet zijn: voor de uitoefening der rechtspraak bij de krijgsmacht ter zee zal de strafrechter verbonden zijn aan de krijgsmacht en *nooit* de krijgsmacht aan den strafrechter!

De toekenning der rechtspraak over de militairen aan den gewonen strafrechter zou op eene volkomen scheiding van strafrecht en krijgstucht berusten. Althans aanvankelijk is die scheiding onmogelijk, daar verreweg de meeste der door militairen gepleegde misdrijven tevens zeer ernstig met de krijgstucht in strijd zijn. De hoogste bevelvoerende militair, die voor de handhaving der krijgstucht bij zijne krijgsmacht verantwoordelijk is, *en moet zijn* zal moeten beginnen met kennis te nemen van het gepleegde feit en *niet* het Openbaar Ministerie; *geene inmenging mag geoorloofd zijn*; het Openbaar Ministerie zal slechts mogen optreden ingevolge eene opdracht

van den hoogsten bevelvoerenden militair. Het Openbaar Ministerie moet aan de krijgsmacht verbonden zijn, *niet* de krijgsmacht aan het Openbaar Ministerie.

Het zou te veel tijd kosten om verder in bijzonderheden de afzonderlijke rechtspraak over militairen te bepleiten.

Indien men aanneemt, dat deze rechtspraak behouden moet blijven, dan staat men voor de tweede vraag : Aan welke personen moet zij worden opgedragen ?

Daar — zooals reeds hiervoor is besproken — deze personen tot de krijgsmacht moeten behooren, heeft men slechts de keus tusschen militaire ambtenaren of militairen, welke de waarborgen voor hunne bekwaamheid als strafrechters voor militairen bezitten door eene studie van het gewone *en het militaire* strafrecht ; de omstandigheid, dat men tevens in dienst van den Staat gewapend is, heeft met die bekwaamheid niets te maken.

Het brevet van onbekwaamheid tot het verkrijgen van eene voldoende kennis van het strafrecht, dat een *bijzonder deel* der rechtswetenschap is, en het brevet van afhankelijkheid en plichtsverzuim bij de rechtspraak, welke — somtijds op harts-tochtelijke wijze — en van verschillende zijden aan *alle* militairen of aan een *bepaald* korps der krijgsmacht, — volgeus mijne 20-jarige ervaring bij de Marine bepaald ten onrechte — worden uitgereikt, mogen *niet* op de objectieve beschouwingen invloed hebben.

De militairen van het krijgsvolk te laude, die de bewijzen hebben gegeven van eene uitmuntende studie van het strafrecht, behoeft men waarlijk niet ver te zoeken !

Ook wensch ik juist op deze vergadering eener *militaire* vereeniging eene eerbiedige gedachte te wijden aan de Nederlandsche rechtsgeleerden, wier werken bij de toepassing en de studie van het militaire straf- en tuchtrecht een overwegenden invloed hebben en tevens de bewering te niet doen, dat alleen *militairen* als bekwame strafrechters over militairen beschouwd moeten worden.

Wat de krijgsmacht ter zee betreft, zal de instelling van een korps militaire ambtenaren als strafrechters over de mili-

tairen der zeemacht, aanleiding geven tot enorme kosten, ongeëvenredigd aan het Staatsbelang dat betrokken is bij de rechtspraak over de per jaar ruim 170 Europeesche en 38 Inlandsche militairen, die over Nederland en zijne koloniën zijn verspreid en zich voor het meerendeel hebben schuldig gemaakt aan uit een rechtskundig oogpunt eenvoudige misdrijven; bovendien zal de huisvesting dier ambtenaren aan boord der oorlogsschepen vrijwel onuitvoerbaar zijn.

Doch deze bezwaren — hoe zwaar zij ook wegen — zouden nit den weg geruimd *moeten* worden, ware het niet, dat men de rechtspraak kan opdragen aan tot de zeemacht behorende militairen, die eene door een examen te beproeven studie van het gewone en het militaire strafrecht hebben gemaakt; indien de militaire rechtbanken nit drie leden zijn samengesteld en aan het bezit van het bewijs der voldoende bevonden studie voordeelen zijn verbonden, dan zal het noodige aantal militaire strafrechters spoedig aanwezig zijn en de rechtspraak over de militairen bij de krijgsmacht ter zee met de minst mogelijke kosten altijd en overal verzekerd wezen.

En waar — niettegenstaande deze maatregelen — *toch* geen voldoende aantal deskundige militaire strafrechters beschikbaar is, volge men het voorbeeld, dat voor bijzondere gevallen in de gewone rechterlijke organisatie is gegeven, doordat de rechtspraak over niet-militairen kan worden opgedragen: in Nederland (ter zake van overtredingen) aan niet-deskundige kantonrechter-plaatsvervangers en buiten Nederland (ter zake van een groot aantal strafbare feiten) aan niet-deskundige consulaire rechters. Blijkbaar acht men dus eene rechtspraak door niet-deskundige strafrechters beter dan in het geheel geene rechtspraak. Door den nood gedwongen zal men bij de Zeemacht ook enkele malen een aandeel in de uitoefening der rechtspraak moeten toekennen aan in het strafrecht niet-deskundige militairen, die althans *toch* nog *eenig* onderwijs hebben ontvangen in de beginselen van het gewone en het militaire strafrecht. Vergeliken met de niet-deskundige kantonrechter-plaatsvervangers en consulaire rechters (bijzitters), voor welker bekwaamheid in het strafrecht geen enkele eisch is gesteld,

maken de niet-deskundige militaire strafrechters nog een mooi figuur.

Ten derde doet zich de vraag voor: Over welke strafbare feiten moet zich de militaire rechtspraak uitstrekken?

De rechtspraak van den militairen strafrechter is eene uitzondering op den regel, dat de rechtspraak aan den niet-militairen strafrechter moet zijn opgedragen, en elke uitzondering moet binnen enge grenzen beperkt worden.

Daarom zal de militaire rechtspraak beperkt moeten blijven tot de bij de krijgsmacht behoorende personen (en krachtens bijzondere wetsbepalingen ook tot anderen), die zich schuldig gemaakt hebben aan militaire misdrijven of aan in de gewone strafwet vermelde strafbare feiten, welke naar het oordeel van den hoogsten bevelvoerenden militair in strijd zijn met de handhaving van de openbare rechtsorde bij de krijgsmacht.

Voornameijk op grond van de bovenstaande beschouwingen deel ik — met het oog op de zeemacht — de door den geachtten spreker van heden avond geuite meening: »dat ook voor tijd van vrede eene afzonderlijke strafrechtspraak voor militairen behouden moet blijven en deze zich behoort uit te strekken over alle delicten.»

Ik voeg daarbij de opmerkingen, dat dezo rechtspraak moet worden uitgeoefend door bekwame militaire rechters en dat de delicten in strijd moeten zijn met de handhaving van de openbare rechtsorde bij eene bepaalde krijgsmacht volgens het oordeel van den hoogsten bevelvoerenden militair; aangezien *bijna alle* door militairen gepleegde delicten aan de tweede opmerking voldoen, ontstaat door haar slechts eene zeer kleine beperking.

Ten slotte betuig ik aan het Bestuur der Vereeniging tot beoefening van de Krijgswetenschap mijn beleefden dank voor de uitnodiging tot het bijwonen van deze vergadering en voor de welwillend door den President geopende gelegenheid, om van mijn standpunt, als Officier van Administratie der Zeemacht en fiskaal bij den zeekrijgsraad, eenige bescheiden beschouwingen bekend te maken over het onderwerp, dat hier thans aan de orde is.

De Heer Prof. SIMONS : Het zou kunnen beschouwd worden als eene onbeleefdheid mijnerzijds, wanneer ik tegenover den vriendelijken toegang mij hier in deze vergadering verschaft, niet een blijk van belangstelling gaf in het belangrijk betoog heden avond geleverd. Ik wensch mij daarbij echter te bepalen tot enkele opmerkingen, die ik aan het beter oordeel der vergadering onderwerp.

Ik begin met te zeggen dat, tot op zekere hoogte, de beantwoording der vraag, die ons thaus bezig houdt, naar het mij voorkomt, niet van dat groote gewicht is, dat daaraan soms wordt toegekend, omdat ik steeds van meening blijf, dat van veel grooter belang is de reorganisatie van het militaire strafproces, dan de vraag, door wie dat proces moet gehanteerd worden.

Als men juistere en betere regelen zal hebben gesteld voor het militair strafproces en men ook hierbij zal zijn gekomen tot eene regeling, wier juistheid voor het gewone strafproces niet meer twijfelachtig is, dan zal het vraagstuk van de militaire rechterlijke organisatie tevens voor een groot deel zijn opgelost.

De vraag toch : of de burgerlijke of de militaire rechter uitspraak moet doen over de door militairen gepleegde strafbare feiten, is dan niet van zulk een ingrijpenden aard, dat het niet mogelijk zou wezen daaromtrent tot overeenstemming te komen, en dit te meer daar ieder, ook hij die de afzonderlijke militaire rechtspleging wenscht te handhaven, het beginsel zal laten gelden dat, hoe beter de juridische opleiding is, hoe beter de rechter zijne taak zal kunnen vervullen, zoodat eene speciale rechtskundige voorbereiding ook voor den militairen strafrechter gevorderd wordt. Bij een herzien strafproces, met afzonderlijke maar behoorlijk opgeleide militaire rechters, zou ieder zich zoo noodig kunnen neerleggen.

Maar daarom kan ik nog niet toegeven, dat het bewijs is geleverd, dat een afzonderlijke militaire strafrechtspleging moet worden gehandhaafd. Ook in het betoog van den geachten inleider heb ik daarvoor geenszins de bewijzen gevonden.

En toch moeten zij, die een afzonderlijke militaire rechts-

pleging verdedigen, de noodzakelijkheid er van bewijzen, want zij willen voor de militairen iets anders dan bestaat voor de overige burgers van den Staat.

Zij moeten dus bewijzen, dat de gewone rechter voor den militair niet goed is.

Men zal mij toch wel willen toegeven de ontwijfelbare juistheid dezer stelling, dat de toepassing van het strafrecht het veiligst is in handen van hen, wier geheele opleiding er op ingericht was hen met de hanteering van de regelen des rechts vertrouwd te maken.

Wel meende de Heer Collette, dat voor de toepassing van het strafrecht niet zooveel rechtskennis noodig is en dat men zich die wel met eenige studie eigen kan maken.

Gaarne wil ik den inleider toegeven dat men, ook zonder kennis van Grieksch en Latijn, zich een behoorlijk inzicht in de theorie en de practijk van het strafrecht kan verschaffen. Maar dit meen ik toch te mogen volhouden dat zonder voldoende kennis van het civiel recht behoorlijke toepassing van het strafrecht onmogelijk is, omdat het strafrecht in vele gevallen innig samenhangt met vragen van civiel recht.

Ik herinner daarbij aan twee quaestiën. De vraag of er verduistering is gepleegd; of iemand zich inderdaad heeft toegeëigend eenig goed »dat aan een ander toebehoort», is dikwijls een zeer moeilijke vraag van civiel recht en niet minder is dit het geval bij het misdrijf van valsheid, waarbij de quaestie moet worden beslist of het geschrift bestemd was om tot bewijs te dienen, een burgerrechtelijke vraag van dikwijls zeer speciensen aard.

En zoo zijn er tal van vragen, die zich ook bij de militaire strafrechtspleging kunnen voordoen, en waarvoor het niet voldoende is enkel eenige studie te hebben gemaakt van het strafrecht, maar waarvoor ook kennis van het recht in het algemeen hoogst noodzakelijk is.

En dat wat algemeene studie van de beginselen van het strafrecht niet voldoende is, geldt te meer nu juist in den lateren tijd, bij de nieuwe strooming op het gebied van het strafrecht, eene studie van veel ruimere strekking voortdurend meer en

meer een vereischte wordt voor een juiste vervulling van de taak van den strafrechter.

Niet enkel studie van het recht in engeren zin wordt thans gevorderd, maar voor den strafrechter wordt meer en meer vereischt psychologische en psychiatrische kennis, studie van verschillende hulpwetenschappen, en dat alles gaat niet zoo gemakkelijk als men dit wil voorstellen.

Maar daarom dan ook durf ik in het algemeen de stelling handhaven: ook tegenover den militair blijft de jurisdictie het best toevertrouwd aan hen, die voor de rechtspraak een meer speciale opleiding hebben genoten.

Want voor den militair, die terecht staat, mogen toch de waarborgen niet minder zijn dan voor den niet-militair, over wiens vrijheid en vermogen door den rechter wordt beslist.

Op grond van dit alles herhaal ik: Zij die denken als de inleider moeten het bewijs leveren dat voor den militair eene afzonderlijke rechtspraak noodig is.

Nu zijn door den heer Collette gronden aangevoerd, waarom dit werkelijk noodig zou zijn.

Het zij mij vergund over elk dier gronden een *enkel* woord te zeggen,

De eerste grond is: elk delict door een militair gepleegd, bevat een militair bestanddeel.

Ik meen dat die stelling al zeer moeilijk is vol te houden. Hoe toch zou men willen beweren, dat in elk der talloze overtredingen, bij politieverordening strafbaar gesteld, begaan door een militair, altijd ligt een militair bestanddeel?

Ik noem een ander geval: een gehuwd officier heeft twist in zijn huis met een dienstbode en laat zich, in een oogenblik van drift, in tegenwoordigheid van anderen, hoogst beledigende uitdrukkingen ontvallen. Is in dit feit ook een militair bestanddeel gelegen? Dit is toch onmogelijk vol te houden. En zoo zijn er nog tal van andere door een militair gepleegd wordende strafbare feiten, waaraan elk militair bestanddeel ontbreekt.

Dat „militair bestanddeel” is dan ook niet anders dan een groot woord.

De tweede grond was: de burgerlijke rechter kan niet altijd

met juistheid het door den militair begaan delict beoordeelen.

Die opnieuw verdedigde stelling heeft mij ten hoogste verbaasd, daar toch een groot gezag in het militaire strafproces en de beoordeeling van de feiten ook uit het oogpunt van discipline, in handen is van een burger die, wij hebben het hedenavond van den inleider herhaaldelijk gehoord, getoond heeft in woord en schrift te beseffen wat de eischen van de militaire tucht meebrengen. De advocaat-fiscaal bij het Hoog Militair Gerechtshof is immers geen militair.

En toch is de functie, door hem nitgeoeffend, van zeer belangrijken aard en van zeer groot gewicht voor de geheele militaire strafrechtspleging. Die functie nu is en blijft toevertrouwd aan een niet-militair en nog nooit is gebleken in zijne schriftelijke conclusiën of zijne mondelinge voordrachten, dat bij hem bestond gemis aan inzicht in datgene, wat door de militaire tucht en discipline wordt geëischt. Ook overigens is de aanwezigheid en de invloed van den jurist op de militaire rechtspleging niet geheel zonder beteekenis. Meermalen toch hangt de beslissing af van het advies van den auditeur-militair. En wanneer men dan zegt: bij ons heeft de rechtspleging door militairen geen slechte uitkomst opgeleverd, dan mag tevens gezegd worden dat men dit te danken heeft aan de voorlichting, die dikwerf — het is bekend genoeg — dikwijls heel wat meer is dan voorlichting, van den niet-militairen, van den burgerlijken auditeur-militair.

Indien nu in handen van al die gewone juristen de militaire tucht veilig is; indien ook bij hen het inzicht in wat noodig is voor tucht en discipline niet ontbreekt, waarom zou dan de burgerlijke rechter niet in staat zijn ook over militairen recht te spreken?

Hierbij komt nog dit. Zeer waarschijnlijk zullen in de toekomst ook zij, die later met de toepassing van de burgerlijke strafrechtspraak belast zullen worden, uit persoonlijke ondervinding weten wat tucht en discipline in het leger beteekenen, want langzamerhand komen al onze jongelieden in het leger en zullen zij dus ook weten wat daar die zoo hoog gestelde tucht en discipline vorderen. Maar dan ook zal men moeten

erkennen dat daardoor weer verzwakt wordt het groote argument door de voorstanders van de afzonderlijke militaire rechtspraak aangevoerd.

De derde grond was: de opheffing van de afzonderlijke militaire strafrechtspleging zal het militair gezag verzwakken en de kracht van het leger breken.

Maar als men die stelling wil handhaven, dan moet men ook de consequentie ervan aandurven; dan moet ook de bevelvoerende officier de eenige rechter zijn, die over alle strafbare feiten oordeelt, dan moet ook uitsluitend in zijne handen de geheele rechtspraak berusten.

Of de militaire krijgsraden zijn zelfstandig en handhaven het recht ook tegen het woord van den bevelhebber, of zij zijn het niet.

In het eerste geval staat een ander gezag naast het gezag van den chef, en is het onverschillig of dat andere gezag een militair is of niet. Misschien zelfs wordt het gezag van den chef nog meer aangetast, wanneer het militairen zijn, die hem ongelijk moeten geven dan wanneer dit door den burgerlijken rechter geschiedt.

Of de krijgsraad is niet onafhankelijk; maar dan is daarmede ook de rechtspraak in handen van den militairen rechter veroordeeld, want dan missen de leden van den krijgsraad de eerste eigenschap voor een deugdelijken rechter en kan men aan die raden de rechtspraak niet meer toevertrouwen.

Dit derde argument van den geachten inleider mist of beteekenis genoeg óf, wanneer men de consequentie er van wil aanvaarden, dan leidt dit tot een voor ieder onaannemelijk stelsel.

. En nu de vierde grond: de militaire tucht en het militair strafrecht zijn niet van elkaar te scheiden, en daarom moet die rechtspraak in handen blijven van den militairen rechter.

Maar die scheiding heeft ook thans plaats, want wanneer de militaire rechtspraak niet is uitsluitend in handen van den bevelhebber, maar wordt toevertrouwd aan een zelfstandig en onafhankelijk rechterlijk college, dan zijn tucht en rechtspleging wel degelijk gescheiden.

Doch er is meer: volgens den geachten inleider zijn militair recht en tucht niet van elkaar te scheiden, maar tóch heeft hij een kwalitatief onderscheid tusschen beiden weten te ontdekken.

Hij zegt: bij tucht is het hoofdzakelijk te doen om de opvoeding. Bij het militaire strafrecht geldt het vooral de handhaving van de algemeene en de militaire rechtsorde en bij het opleggen van de straf treedt de vraag van mogelijke verbetering van den persoon op den achtergrond.

Dit nu schijnt mij al een zeer bedenkelijke leer. Terwijl toch bij het strafrecht in het algemeen de leer meer en meer veld wint dat, zonder het begrip van generale preventie nit het oog te verliezen, bij het straffen de speciale preventie toch ook zeer sterk in aanmerking moet komen, zou naar de door den heer Collette verkondigde opvatting dat individueele karakter van de strafoplegging bij de militaire straf naar den achtergrond worden gedrongen.

Op grond van al hetgeen ik mij veroorloofd heb aan te voeren, meen ik dan ook dat men, zonder zich, zooals de inleider zeide, aan gevaarlijke experimenten bloot te stellen, gerust zal kunnen medegaan met de conclusie, waartoe de Juristen-Vereeniging op hare te Middelburg gehouden vergadering is gekomen.

Doch ook hier wil ik er dit bijvoegen, dat bij mij zelf één bezwaar zou kunnen bestaan tegen het aanvaarden dier conclusie, nl., wanneer zij er toe moest leiden, dat het disciplinair recht daardoor uitgebreid werd en de bevoegdheid van den militairen disciplinairen rechter daardoor grooter moest worden.

Dan zou ik den prijs, betaald voor de afschaffing der afzonderlijke militaire rechtspraak, te kostbaar vinden.

Wat daarvan echter zij, ik eindig met het uitspreken van den wensch dat, bij al de politieke programma's, waarmede ons land ook nu weder wordt begunstigd en nog meer dreigt te worden overstroomd, men ook eindelijk eens en als een *urgent* nummer op die programmas zal schrijven: de herziening van ons militair strafrecht en strafproces!

(*Toejuichingen*).

De heer KOOLEMANS BEIJNEN: Het kan misschien wel eenszins vermetel van mij schijnen om dadelijk het woord te voeren na de keurige rede van Professor Simons. Daar ik het echter — behoudens eenige details — wat het hoofdonderwerp betreft, eens ben met hetgeen door den spreker van heden avond is op den voorgrond gesteld, acht ik mij verplicht ook een enkel woord te zeggen.

Wat door Professor Simons in de eerste plaats is gezegd betreffende de noodzakelijkheid der herziening van de militaire rechtspleging, werd door hem ook in Middelburg in de vergadering van de Juristenvereeniging met klem verdedigd.

Wij militairen mogen er hem dankbaar voor zijn, dat hij de herziening van dat deel onzer militaire strafwetgeving zoo krachtig heeft bepleit en blijft bepleiten. Het is zeker een der hoofdzaken in die herziening.

Maar zelfs wanneer de behandeling van het militair strafproces voorafging, dan moet toch de vraag aan de orde komen: welke rechter zal over de militairen oordeelen en, naar mijn inzien, is en blijft zij bij de herziening de alles beheerschende vraag.

Ook bij de beoordeeling der ontwerpen van Prof. van der Hoeven door de militaire commissie is zij ter sprake gebracht; en hoewel zij toen niet grondig behandeld is, bleek genoegzaam bij de gehouden beraadslagingen, dat alle leden dier commissie vóór het behoud van den militairen rechter waren, zij 't dan ook, dat niet allen eenstemmig dachten over den omvang zijner bevoegdheid.

Ik voor mij bleef daarbij en blijf nog op het standpunt staan, dat ik in 1883 in deze Vereeniging heb voorgestaan. Aan den militairen rechter moet de berechting blijven der zgn. zuiver militaire en gemengd militaire delicten.

De heer Collette daarentegen wil alle delicten, door militairen bedreven, ter kennisneming laten van den militairen rechter.

Prof. Simons heeft straks gezegd, dat zij, die den militairen rechter willen handhaven, het bewijs schuldig zijn van de noodzakelijkheid van zijn bestaan.

In mijn praeadvies, verleden jaar over dat vraagpunt in de

Juristenvereniging uitgebracht, heb ik getracht, dat bewijs te leveren door de beantwoording met een enkel »ja" of »neen" uit te lokken op de navolgende vier vragen:

1°. Moet niet in oorlogstijd de militaire meerdere van zijne ondergeschikten het hoogste eischen, wat de eene mensch van den anderen eischen kan?

2°. Moet daarom niet reeds in vreedstijd het prestige van den militairen meerdere tegenover zijne ondergeschikten zoo hoog mogelijk worden opgevoerd?

3°. Is het recht van straffen niet de hoogste uiting van het gezag?

4°. Zoo ja, wordt dan aan het prestige van den militairen meerdere geen afbreuk gedaan, indien hem een gedeelte van dat recht van straffen wordt ontnomen?

Slechts een der sprekers in de vergadering der Juristenvereniging is op de beantwoording dier vragen ingegaan. De heer Visser meende, dat ik misgetast had in het stellen der vraag: is het recht van straffen niet de hoogste uiting van het gezag? Wel zou ook hij die vraag bevestigend beantwoorden; maar niet in dien zin, dat hij, die de straf bepaalt, daarin de hoogste uiting geeft van zijn gezag; maar dat de Staat die hoogste uiting geeft in het vaststellen van strafregelingen, waar hij die noodig oordeelt.

In theorie wil ik dit -- doch slechts gedeeltelijk 1) -- toegeven, maar in de practijk is het geheel anders. Voor het volk -- en met de massa hebben wij nog meer te doen dan de burgerrechter -- is het »Zijn Edelachtbare" die straft, en niet »de Staat." In het oog van het volk staat de rechter boven de gewone menschen. Toga en barret doen in de rechtzaal nog dienst, om zijn prestige hoog te houden, om den indruk van de uitspraak, zoowel bij den beschuldigde als bij het publiek, te vergrooten. Zoo als de rechter daar zetelt, geeft hij aan het volk den indruk, dat hij als machthebber de begane feilen bestraft.

1) Slechts gedeeltelijk, omdat de bevoegdheid van den rechter zoo aanmerkelijk is uitgebreid door de afschaffing der speciale minima.

Alles nu wat kan bijdragen, om den soldaat onze meerderheid te doen blijken, mag ons niet ontnomen worden; en daarom ook moet de rechtspraak over militairen aan den militairen rechter, den militairen meerdere, blijven opgedragen.

Ik neem zonder eenig voorbehoud aan, dat de meerderheid der juristen te Middelburg uit volle overtuiging hunne meening hebben uitgesproken, dat het bestraffen der militaire misdrijven aan den burgerrechter moet worden opgedragen; doch ik meen, dat zij daarbij niet zoo gevoelden als wij, wat er noodig is, om vooral in oorlogstijd ons prestige te kunnen hooghouden tegevoer de mannen, die wij geroepen zijn desnoods den dood te gemoet te voeren.

Maar juist omdat wij, door onze speciale studie van de krijgswetenschappen en vooral van de krijgsgeschiedenis, dit beter kunnen begrijpen en gevoelen, moeten wij blijven eischen, dat ook het recht van straffen als de hoogste uiting van het gezag in onze handen blijve. Doch daarbij wil ik niet verder gaan dan noodig is en alzoo de militaire rechtspraak beperken tot de militaire en de gemengde delicten.

De geachte spreker gaat echter verder en wenscht den militairen rechter kennis te doen nemen van alle delicten door militairen gepleegd. Hij weet dat ik daarin met hem van gevoelen verschil. Ik blijf volhouden, dat er door militairen misdrijven en overtredingen gepleegd worden, die met de verhouding van meerdere tot mindere niets te maken hebben, en dat voor die gevallen de militaire rechter onnoodig is. Tot staving van mijn gevoelen, wensch ik hier nog een voorbeeld bij te brengen. De plaatselijke commandant in een onzer groote steden liet eenigen tijd geleden 's avonds laat zijn hond uit en bleef achter de geopende deur van zijn huis staan; de hond blafte hevig; er komt een agent; en nu werd dien commandant aangezegd dat door zijn schuld burengerucht was ontstaan; zijn naam werd opgeschreven; en proces-verbaal opgemaakt. Die zaak is verder, naar ik meen, niet vervolgd; maar ik vraag, welke grond zou kunnen worden aangevoerd, om een dergelijke zaak door den militairen rechter (in casu het Hoog Militair Gerechtshof) te doen behandelen? En zoo zijn er in

de vergadering der Juristenvereniging meer voorbeelden van gelijken aard aangevoerd, ten betooge dat moeielijk vol te houden is de eisch, om voor zulke delicten den militair ook te doen terechtstaan voor den militairen rechter.

Nu erken ik gaarne dat de grens moeielijk is te trekken; maar dat mag geen reden zijn, om zich het vraagpunt niet zuiver voor te stellen, ten einde daarna tot eene oplossing te geraken.

Dit verschil van gevoelen met den spreker van hedenavond betreft volstrekt niet het beginsel, dat de militaire rechter — ook in vreedstijd — moet behouden blijven. Daarin zijn wij het samen geheel eens.

Hoofdgrond daarvoor blijft voor mij — zooals ik zoo even heb gezegd — het hooge gezag, waarmede de militaire meerdere daardoor wordt bekleed tegenover den militairen beschuldigde, tegenover het militaire publiek, dat ik nog in de rechtzaal hoop te zien, en tegenover alle minderen, die weten, dat zijn meerdere ook zijn rechter is.

Daar zit 'm het behoud van het prestige van den militairen meerdere niet in — merkte een der sprekers in de vergadering der Juristenvereniging op. Laat de meerdere het vertrouwen weten te winnen van zijn minderen; dan kan hij vanzelf verzekerd zijn, dat zijne bevelen, onder welke omstandigheden ook, zullen worden opgevolgd.

Zeer waar! maar daarbij werd over het hoofd gezien, dat de militaire meerderen ook menschen zijn; dat er onder hen ook zijn, die den noodigen tact missen, om dat vertrouwen te winnen — en *toch* moeten *ook* de bevelen van die meerderen, zonder er tegen te redeneeren, onmiddellijk worden opgevolgd. Dat kan alleen worden verkregen, door alle meerderen op een zoo hoog mogelijk standpunt te plaatsen: en daarom moet hun ook het recht van straffen over alle zaken, die den militairen dienst betreffen of raken, blijven toegekend.

Ten slotte zou ik een voorstel willen doen.

Ik herinner mij, dat er een paar antecedenten zijn in onze vereniging, waarbij het voorstel is gedaan en aangenomen, om eene in eene vergadering gehouden lezing ook onder de leden der volksvertegenwoordiging te verspreiden.

Ik zou nu, Mijnheer de Voorzitter, wel een dergelijk voorstel willen doen ten aanzien van de hedenavond gehouden lezing en wel om deze reden.

Er zijn er zoo weinigen, zeide professor Pols in 1881 in de vergadering der Juristenvereniging te Arnhem, die van het militair strafrecht eenige notitie nemen. Naar wij hopen, zullen evenwel binnen niet al te lang tijdsverloop, de Volksvertegenwoordigers geroepen worden hun oordeel over het militair strafrecht, ook over het hedenavond behandelde onderwerp, uit te spreken; en dan is het voor velen zeker goed, dat zij kunnen nagaan, wat er vóór en tegen het behoud van den militairen rechter kan worden aangevoerd. Zooals alle zaken, heeft ook deze zaak twee handvatsels. Aan welke moet de meeste waarde worden toegekend? De jurist zegt: aan de mijne; en wij zeggen: aan de onze; en wij stellen daarbij op den voorgrond, dat als wij moeten optreden, het behoud van het land en van onze vrijheid in de waagschaal is gesteld. Voor den jurist geldt het eene zaak van theorie; voor den militair is het een zaak van practijk; wij *moeten* den baas blijven over onze minderen. In de vergadering der Juristenvereniging hebben de theoretische gronden voor de meerderheid den doorslag gegeven. Die beslissing zal zeker invloed uitoefenen. Daartegenover zou ik het van hoog belang achten, dat ook het militair standpunt onder de oogen der Volksvertegenwoordigers werd gebracht.

De heer DE JONGH: Hoewel ik van het hedenavond behandelde onderwerp geen bepaalde studie heb gemaakt, gaat de zaak der militaire strafrechtspleging mij toch evenals aan ieder militair zeer ter harte.

Eene enkele opmerking wensch ik mij te veroorloven, die ik hoop dat professor Simons mij ten goede zal houden. Wat ik wilde releveeren is dit: om een goed strafrechter te kunnen zijn, zeide de heer Simons, moet men ook een voldoende kennis hebben van het civiel recht, met name van het onderscheid tusschen diefstal en verduistering. Het schijnt mij toe dat, bij het uitspreken van die stelling, de vorige

werkkring van den professor hem parten heeft gespeeld.

Ik weet dat dit verschil bestaat, en menigmaal zal het eenen advocaat zelfvoldoening schenken, indien hij den rechter door, als ik het zoo noemen mag, allerlei spitsvondigheden bewijst, dat zijn cliënt zich niet aan diefstal doch (*slechts*)! aan verduistering heeft schuldig gemaakt.

Dit verschil nu berust op een GESCHREVEN wet. Ik meen echter dat de strafrechter een straf zal kunnen opleggen, die in alle opzichten voldoet aan het GEVOEL van recht, zonder dat hij theoretisch het fijne onderscheid tusschen diefstal en verduistering kan aantonen.

De generaal VERSPIJCK. Het zij mij veroorloofd een enkele vraag te richten tot den Overste Koolemans Beynen. Ik geloof niet noodig te hebben hier nogmaals uiteen te zetten de noodzakelijkheid van een afzonderlijke militaire rechtspraak. Het belang van het leger eischt dit en ik ben er den inleider dankbaar voor, dat hij dit belang hier op den voorgrond heeft gesteld; het vraagstuk is hier tehuis bij de beoefenaars der krijgswetenschap.

Doch nu wensch ik tot den heer Koolemans Beynen deze vraag te richten: gij meent dat de bepaald militaire en gemengde delicten bij den militairen rechter moeten blijven, maar dat een gewoon delict niet voor den militairen rechter moet komen. Maar waarom? Onze tegenstanders geven als reden onzer onbevoegdheid op gebrek aan rechtskennis en afhankelijkheid in ons oordeel. De overste Beynen schijnt dit eerste alleen toe te geven op het punt van commune delicten doch dit is moeielijk overeen te brengen. Wanneer de militaire rechter genoegzame kennis bezit om over gevallen van spionage en verraad te oordeelen, waarom zal hij dan ook niet commune delicten kunnen beoordeelen die in den regel zooveel eenvoudiger zijn.

Ik zou meenen dat, wanneer men overtuigd is, dat de militair terecht moet staan voor den militairen rechter, en zulks in het belang van het leger, dan moet dat ook zijn voor alle feiten door hem bedreven en ben het dan ook geheel eens

met den inleider van dezen avond, dat alle feiten, door militairen begaan, door den militairen rechter moeten worden berecht.

De heer KOOLEMANS BEIJNEN : Ik wil den Generaal Verspijk gaarne antwoorden op de door hem gestelde vraag, zonder daarbij evenwel in details te treden. Ik weet dat er verschil van gevoelen bestaat over het al of niet blijven voortbestaan van de militaire rechtsmacht. Een gedeelte van Nederlands burgers is van oordeel dat die rechtsmacht moet worden afgeschaft, omdat zij aan de militairen niet die waarborgen voor goede rechtspraak geeft, waarop elk Nederlander recht heeft.

Waar ik nu het behoud van den militairen rechter bepleit, doe ik dat alleen in zooverre als naar mijn inzien *de noodzakelijkheid* dit vereischt.

Vraagt men mij nu op het oogenblik de greus te trekken tusschen de gemengde en de commune delicten, dan zal ik daarop het antwoord schuldig blijven, omdat dit in een paar woorden niet te geven is. De hoofdzaak is: moet er een afzonderlijke militaire rechter zijn, ja of neen? Is die vraag bevestigend beantwoord, dan komt de tweede vraag: Zoo ja, voor welke delicten? Gaarne erken ik dat dit een moeilijk vrangstuk is. De spreker van hedenavond vindt het zò moeilijk, dat hij zegt: »als er een militaire rechter moet wezen, moet die ook over alle delicten oordeelen.» Doch ik wil niet verder gaan dan volstrekt noodig is.

De heer COLLETTE :

Mijnheer de Voorzitter!

Mijne Heeren!

Ik dank de Heeren, die het woord namen, voor de bijzondere belangstelling, waarmede zij mijne voordracht volgden.

Ik heb gezegd, dat ik mij niet bevoegd achtte de practische beteekenis van het stelsel van Rossum te beoordeelen. De Heer Blok heeft de zeer gewaardeerde welwillendheid gehad ons daaromtrent voor te lichten, en het wil mij toeschijnen, dat

lij er in geslaagd is de praktische onuitvoerbaarheid der voorstellen van Rossum overtuigend aan te toonen.

Een kort woord naar aanleiding van de zoo welsprekende rede van den Hoogleeraar Simons.

Ik relover, dat ik slechts de hoofdpunten van mijn betoog voorgedragen heb; het Bestuur toch heeft den wensch te kennen gegeven, dat er voldoende tijd voor debat beschikbaar zou blijven.

Over het onderwerpelijke vraagstuk heb ik menigmaal mijne gedachten laten gaan. Als jong luitenant, beseffende dat mijne kennis van de rechtswetenschap geheel onvoldoende was, kwam ik weldra tot de conclusie »de rechtspraak over militairen moet den burgerrechter opgedragen worden.»

Toen ik echter meer en meer op de hoogte kwam van de eischen, welke aan een leger, wil het aan zijne roeping kunnen voldoen, gesteld behooren te worden, toen ik door dagelijksche ervaring het wezen der tucht meer en beter leerde begrijpen en voelen, en toen ik eindelijk door het verkeer in niet-militaire kringen meer en meer inzag, dat men zich daar veelal geen juist denkbeeld omtrent de militaire tucht kan vormen 1), en ook niet omtrent de wijze waarop zij gehandhaafd moet worden, toen wijzigde zich mijne meening, en die meening — handhaving van den militairen rechter, ook in vreedestijd — werd eene *overtuiging*; eene overtuiging, welke ik reeds in 1893 in De Militaire Spectator breedvoerig motiveerde.

Ik weet vooruit, dat ik Prof. Simons er niet toe brengen zal, zijne opvatting te wijzigen; doch ik voeg hieraan onmiddellijk toe, dat zijne belangwekkende rede *mijne* overtuiging ook niet kon doen wankelen.

De Hoogleeraar betoogt, dat ik de noodzakelijkheid van het behoud van den militairen rechter in vreedestijd niet »bewezen» heb. De Overste Koolmans Beijnen heeft echter al een der

---

1) Op grond van deze overweging acht ik — altijd na herziening van het militair strafproces en na reorganisatie der militair-rechterlijke macht — de rechtszekerheid van den militair het meest verzekerd, indien hij voor den militairen rechter terecht staat.

bewijsgronden met nadruk in herinnering gebracht: opheffing der krijgsraden wil zeggen vermindering van prestige van den meerdere, en dat prestige moet zoo hoog mogelijk opgevoerd worden. Dat »bewijs» heb ik geformuleerd in mijn *derden grond*.

Ik stip nog aan, dat in Engeland in de 17^e eeuw, en wel tweemaal, de kennismeming van de militaire delicten aan de burgerrechtbanken opgedragen is, en dat bij het begin der revolutie aan het einde der 18^e eeuw in Frankrijk de krijgsraden opgeheven zijn. De burgerrechter bleek niet in staat te zijn de krijgstucht te handhaven.

Beperking der jurisdictie in vreedstijd tot militaire delicten hebben wij te onzent gekend in de jaren 1799--1810; de moeilijkheden in dat tijdvak ondervonden zijn hiervoor geschetst.

Ik wensch handhaving van de tegenwoordige uitgebreidheid der militaire jurisdictie; Professor Simons wenscht afschaffing der krijgsraden, en zulks ondanks men in alle andere staten van Europa de militaire rechtspraak ook in vreedstijd noodzakelijk acht. Mij duikt, dat in de eerste plaats *ik* aan Professor Simons »bewijzen» vragen moet, gronden waarop hij het aandurft de gevaarlijke proef in ernstige overweging te geven.

Zou dat »bewijs» daarin gezocht moeten worden, dat de officier zich niet voldoende op de hoogte zou kunnen stellen der rechtswetenschap? Dat hij te onzelfstandig zou zijn?

Ik kan — ik verwijs naar mijne voordracht — noch het een, noch het ander toegeven.

Men stelle eenige officieren in de gelegenheid om de rechtswetenschap te bestudeeren! *Voor alles moeten die officieren echter soldaat zijn tot in mery en bloed.*

Professor Simons houdt ons voor, dat de rechtswetenschap — en in mijn oog niet meer of minder als elke andere wetenschap — een uitgebreid studieveld biedt, en o. m. verband houdt met psychologie, psychiatrie, enz. enz..

Maar, zoo vraag ik, komt de compagniescommandant in zijn eenvoudig bureel niet dikwerf in aanraking met vragen van

psychologischen of psychiatrischen aard? 1) Ik kan den Heer Simons verzekeren, dat de compagniescommandant bij de nit-oefening van het disciplinair gezag niet zelden voor moeilijke vraagstukken staat; daarenboven voor mijn besef van verantwoordelijkheid is het volkomen hetzelfde of ik b.v. 14 dagen provoost als disciplinaire chef, dan wel een aantal dagen gevangenis in de hoedanigheid van lid van den krijgsraad opleg.

De Hoogleraar, wiens taak het is zich uitsluitend aan de studie te wijden en het licht te ontsteken, vergeete niet dat men in de practijk van het leven met minder wetenschap kan volstaan.

Hiervoor heb ik aangehaald de woorden van Mr. de Savornin Lohman: »de militaire rechter behoeft zich het civiel-recht niet eigen te maken.» Naar aanleiding daarvan merkt de geëerde spreker op, dat b.v. bij diefstal en verduistering soms omtrent eene vraag van civielrechtelijken aard beslist moet worden. Het is mij aangenaam, ja, het is vleierend voor mij, dat ik in De Militaire Spectator 1893 bijna woordelijk hetzelfde neerschreef, en mede op dien grond als eisch stelde, dat ook een beroepsjurist in den krijgsraad zitting diende te nemen: ik ben dus voor dit punt niet blind geweest.

Een deskundig jurist verzekerde mij echter, toegevend dat ik in theorie ongetwijfeld gelijk had, dat in de militaire rechtspractijk zich geene civielrechtelijke vraagpunten van eenige beteekenis voordoen, en dat ook niet in het gestelde geval van »diefstal en verduistering.» De statistiek wijst dan ook aan, dat men door middel van voorbeelden als »diefstal of verduistering» het civiel-recht — wil mij de uitdrukking

---

1) Hoe dikwerf worden niet manschappen op gemotiveerde voordracht van den Compagniescommandant ter nadere observatie in het hospitaal opgenomen? Manschappen, die in het gewone leven volkomen toerekenbaar werden geacht; een bewijs, dat men in de militaire maatschappij de individuen nauwgezet waarneemt.

Men raadplege o. m.: „Die geistigen Störungen in ihren Beziehungen zur Militärdienstunbrauchbarkeit, bezw. Invalidität, und zur Zurechnungsfähigkeit.” Dr. Zollitsch, General-Arzt; het derde deel van het „Handbuch der Militärkrankheiten.” Dr. A. Düns, enz.

vergeven — er als het ware met de haren bij moet sleepen. 1)

Professor Simons heeft de *vier gronden* waarop mijne eindconclusie rust, bestreden; daarop willen volledig antwoorden, zon zijn mijne voordracht herhalen. Ik bepaal mij tot het volgende.

ad. Eerste grond. Professor Simons zegt, dat er wel degelijk strafbare feiten zijn, die niets met het militaire te maken hebben, en breedvoerig wijdt hij uit over de niet noodzakelijkheid om tal van overtredingen onder de rechtsmacht van den militairen rechter te brengen.

Blijkbaar heb ik niet duidelijk genoeg gesproken. Men vergelijkte; ik heb betoogd »om zoo te zeggen elk delict kan enz. enz.»

In de *Mil. Spectator* 1893 heb ik voorbeelden in den geest van die van Professor Simons aangehaald; doch uit een utiliteitsoogpunt — dubbele rechtsbedeeling is geknutsel — heb ik vermeend, en vermeen ik ook thans nog, dat het eene onverantwoordelijke Principiën-Reiterei zou zijn, om ter wille van enkele strafbare feiten den militair eene dubbele rechtsbedeeling te geven.

Uit het Verslag dezer bijeenkomst zal blijken, dat ik belastingsstrafzaken ter berechting van den burgerrechter wil laten, zoo ook een tal van overtredingen.

Ik geef Professor Simons volkomen toe, dat ik — alleen het groote beginsel behandelende — over de overtredingen zweeg, doch ik veroorloof mij op te merken, dat wij, mijns inziens, over dit onderwerp eigenlijk al lang uitgepraat zijn.

Ik verwijs naar het Ontwerp van Wet »Voorloopige regeling der rechtsmacht van den militairen rechter» vervaardigd door Professor van der Hoeven; men zie ook het nog altijd ahangige Ontwerp van Wet op de Krijgstucht, mijne lezing 1899, enz.

Het bezwaar betreffende de overtredingen, door Professor Simons en Overste Koolemans Beynen met den meter uit-

1) Heeft Prof. Simons niet over het hoofd gezien, dat de krijgsgaraad alleen beslist of het *bestaan* van een geschilpunt van burgerlijk recht *aannemelijk* is? Over het geschilpunt beslist de *burgerlijke* rechter.

gemeten, beschouwde ik als zijnde reeds uit den weg geruimd.

ad *Tweede grond*. Professor Simons beweert, dat deze conclusie in strijd is met het feit, dat ik herhaaldelijk en met voorliefde de meening aanhaal van den Advocaat-Fiscaal.

Ik sta hier voor een misverstand.

Met klem heb ik betoogd, dat ik den jurist, die in de practijk voortdurend in aanraking is met de militaire maatschappij en eene studie maakt van het militaire strafrecht, wel degelijk stem in het kapittel geef.

Geheel anders is het gesteld met den gewonen rechter: slechts een enkele maal zou eene militaire strafzaak aan zijn oordeel onderworpen worden, immers volgens de statistiek zijn er jaarlijks slechts $\pm$ 550 militaire strafzaken te behandelen. Men verdeele die eens over de verschillende rechtbanken. 1)

De geëerde spreker releveert, dat in de toekomst vele juristen in de gelederen zullen gediend hebben, en zodoende de rechtsgeleerden meer inzicht in militaire aangelegenheden zullen verkrijgen.

Achter dat »vele» zou ik wel een vraagteeken willen stellen. Bovendien Professor Simons bevindt zich op een dwaalspoor, wanneer hij vermeent, dat wij den milicien in 8 of 12 maanden inderdaad voor zijn geheel verder leven gezonde militaire opvattingen kunnen inprenten. In het algemeen gesproken kan de ontwikkelde jongeman in die 8 of 12 maanden niet het voor den militairen rechter gevorderde onderscheidingsvermogen in zake de tucht verkrijgen.

Men versta mij wel; voorzeker hecht ik waarde aan het »gediend hebben», mits de jurist daarna ook zijne krachten uitsluitend aan het leger blijft wijden.

ad *Derde grond*. De Overste Koolmans Beijnen heeft over dat punt, zooals zoo juist reeds door mij opgemerkt, voldoende uitgeweid.

Behoeft het inderdaad o. m. nader »bewijs», dat het prestige van den superieur er onder lijden zou, wanneer de officier van

1) En dan de trage gang van de gewone rechtspraak! Snelle rechtsbedeeling is in het belang der discipline noodzakelijk. (Zie lezing 1899, en ook het Verslag dezer lijeenkomst).

justitie en rechtercommissaris in de kazerne, in den troep hun gezag als zoodanig, en dat zonder tusschenkomst of toestemming van den korpscommandant, zouden uitoefenen?

Ik zou evenals Professor Simons vreezen, dat de militaire autoriteit er langzamerhand toe komen zou het gebied der krijgstuicht in de practijk uit te breiden, er toe komen zou zooveel mogelijk de afdoening der zaken aan zich te houden. Het disciplinaire strafrecht zou daardoor langzamerhand een nog grootere omvang verkrijgen, hetgeen ook ik zou betreuren.

ad *Vierde grond*. Professor Simons heeft mij toegevoegd: de consequentie van Uw vierde motief moet leiden tot het besluit, dat op stuk van zaken alles en alles door den Opperbevelhebber berecht moet worden.

Ik antwoord daarop dat berechting van alles en alles door den Opperbevelhebber -- en zóó geschiedde in vroegere eeuwen -- uit het oogpunt van tucht niet ongewenscht zou wezen. Practisch is dat thans echter absoluut onmogelijk; ook zou de rechtspraak door één persoon, al zij hij ook »Opperbevelhebber», geene voldoende waarborgen kunnen geven.

Scheiding in den door mij bedoelden zin is aanwezig, wanneer de vraag *disciplinaire afhandeling* of *strafrechtelijke vervolging* wil zeggen: afdoening der zaak door de militaire disciplinaire autoriteit of wel door de burgerlijk rechterlijke macht, zijnde eene macht geheel *buiten* het leger staande.

Alles is in ééne hand, wanneer de bevelvoerende officier, als orgaan van het militair gezag, de beslissing geeft omtrent de vraag *disciplinaire afhandeling* of *strafrechterlijke vervolging*, en in het laatste geval eene *speciale militaire* rechterlijke macht *opdraagt* te vervolgen, te onderzoeken en te beslissen. Uit het laatste vloeit voort, dat men nimmer kan spreken van een »in het ongelijk stellen» van den commandant door den krijgsraad.

De beteekenis van den *vierden grond* is overigens door den Overste Koolemans Beijnen in zijn praeadvies helder uiteengezet.

Professor Simons heeft vervolgens het moderne stelsel van »speciale preventie» te berde gebracht.

Ofschoon leek op strafrechtelijk gebied zijn de daaromtrent gehuldigde nieuwere denkbeelden mij niet onbekend.

Ik blijf bij de bewering, dat het vormend opvoedende element bij bestraffing door de disciplinaire autoriteit meer, zeer veel meer weegt dan bij bestraffing door den strafrechter. 1) Ik ben er zeker van, dat Professor Simons ten opzichte van dit punt aan mijne zijde zou staan, wanneer hij in de gelegenheid ware geweest van eenige strafregisters inzage te nemen en den practischen gang van zaken bij eene compagnie of een ander onderdeel bij te wonen.

Mijne Heeren, zal het de tegenstanders der militaire rechtspraak niet tot ernstig nadenken stemmen, wanneer zij vernemen dat Professor Pols, gewezen Advocaat-Fiscaal, Mr. Ver Loren van Themaat, de tegenwoordige Advocaat-Fiscaal, Mr. Tempels, Auditeur-Generaal in België, Mr. Ittenbach, Generaal-Auditeur in Duitschland 2), Damianitsch en Dangelmaier in Oostenrijk, dat zij allen met nadruk de militaire rechtspraak in vredeestijd verdedigen?

Dat zijn de juristen 3), die op groote ervaring kunnen wijzen, die niet alleen de rechtswetenschap in haren vollen omvang beheerschen, doch bovendien door hunne voortdurende aanraking met het leger de eischen der discipline weten te waardeeren.

Ten slotte nog dit: de »Handelingen der Nederlandsche Juristen-Vereeniging 1900» hebben mijne overtuiging in 1899 hier uitgesproken niet verzwakt: Ontneem ons de rechtspraak en

1) Velen betoogen dan ook de noodzakelijkheid om in eene Wet op de Krijgstucht bepalingen van leerstelligen aard op te nemen. (Vergelijk §§ 1, 2 en 3 van het vigeerend Reglement van Krijgstucht).

2) Bij de behandeling der Deutsche Militärstrafgerichtsordnung verklaarde de Auditeur-Generaal Ittenbach, dat in den loop van vele jaren ver over de 70.000 vonnissen van den militairen rechter door zijne handen waren gegaan.

3) Het oordeel van militairen en niet-militaire juristen wordt hier opzettelijk niet aangehaald.

wij zijn niet meer verantwoordelijk voor de slagvaardigheid van den troep.

Ik heb gezegd.

De VOORZITTER. Wanneer niemand meer het woord wenscht te voeren, dan rust op mij, als Voorzitter, de aangename taak den inleider van het onderwerp en niet minder de heeren, die aan het debat hebben deelgenomen, welgemeend dank te betuigen voor het door hen gesprokene.

Ook dank aan allen, vooral aan de niet-leden, die deze vergadering met hunne tegenwoordigheid hebben vereerd, en die daardoor blijk hebben gegeven van hunne belangstelling in de zaak die het hier geldt.

Het voorstel van den heer Koolemans Beynen om het verslag van deze vergadering in uitgebreider kring bekend te maken, en speciaal om het ook te doen toekomen aan de leden van de Staten-Generaal en van den Raad van State is door mij met belangstelling vernomen. Intusschen kan daarop thans niet worden beslist, doch zal het bij het bestuur in overweging worden gegeven.

Wat het behandelde onderwerp betreft, behoor ik tot hen die met den inleider militaire rechtspraak ook in tijd van vrede noodig achten. Overigens sluit ik mij gaarne aan bij den wensch, uitgesproken door professor Simons, en hoop ik met hem dat het niet enkel zal blijven bij het vragen naar een betere rechtspositie van den soldaat, maar dat Regeering en Staten-Generaal met kracht zullen streven naar het verbeteren van het militair strafrecht en de militaire rechtspleging.

Wanneer ik echter op het verleden terugzie, dan moet ik zeggen, dat mijne verwachting op dit punt niet groot is.

Ruim tien jaren geleden werd toch door mij, in eene andere betrekking meegewerkt aan het in gereedheid brengen van wetsontwerpen tot wijziging van het militair strafrecht en van het reglement van krijgstucht. Die ontwerpen werden toen bij den Raad van State behandeld en sedert door drie opvolgende Regeeringen bij de Tweede Kamer der Staten-Generaal

aanhangig gemaakt, zonder dat ze in openbare behandeling zijn gekomen; zelfs is er na de laatste indiening in de nu aflopende Regeeringsperiode nog geen verslag omtrent uitgebracht 1).

Waar nu het materieel recht dient afgedaan te zijn, alvorens het formeel recht ter hand kan worden genomen, is het zeker gewenscht dat in de nu volgende Regeeringsperiode de zooeven genoemde ontwerpen spoedig worden afgedaan, en hoop ik met professor Simons, dat op de politieke programma's die nu in aantocht zijn, dit onderwerp niet zal ontbreken.

Moge deze bijeenkomst aan dit groot legerbelang bevorderlijk zijn.

Met dezen wensch sluit ik de vergadering.

De Secretaris,

J. M. R. LACEULLE.

---

1) Het verslag der Commissie van voorbereiding is sedert onder dagteekening van 27 Maart j.l. verscheuen (Gedrukte stukken 1900—1901, 11, 27). Intusschen is het niet volledig daar nog geen mondeling overleg met de Regeering kon plaats hebben.

BILLAGE.

Memorie van Toelichting op de Duitse „Militärstrafgerichtsordnung van 1898. 1)

Umfang der Militärstrafgerichtsbarkeit.

Die Militärstrafgerichtsbarkeit war abzugrenzen einerseits hinsichtlich der ihr zu unterstellenden Personen, andererseits hinsichtlich der von ihr zu umfassenden strafbaren Handlungen.

Dabei waren für die Feststellung der Grenzen nach der einen wie nach der anderen Seite die Aufrechterhaltung der Disziplin und die Wahrung der militärischen Interessen als leitende Gesichtspunkte festzuhalten.

Aus diesen Rücksichten hat der Entwurf im Großen und Ganzen die Bestimmungen der preussischen Militärstrafgerichtsordnung beibehalten.

Einer besonderen Prüfung bedurfte die Frage, ob die Militärstrafgerichtsbarkeit auf die *militärischen* Reate zu beschränken sei, oder ob sie die *bürgerlichen* Verbrechen, Vergehen und Uebertretungen mitzuumfassen habe. Diese Frage ist seit längerer Zeit in der Literatur wie in der Presse und den politischen Versammlungen erörtert worden, ohne dasz sich hier eine Uebereinstimmung der Meinungen herausgebildet hätte. Wiederholte Versuche, den Reichstag zu einer Stellungnahme dafür zu bewegen, dasz in dem neuen Militärstrafprozesse die Zuständigkeit der Militärgerichte im Frieden auf Dienstvergehen beschränkt werde, haben mit Ablehnung der beantragten Resolutionen im Plenum des Reichstags geendet (Sten. Ber. vom 21 Dezember 1876 S. 994 ff. und vom 11 November 1889 S. 220 ff.).

Militärischerseits herrscht Einstimmigkeit darüber, dasz eine Beschränkung der Militärstrafgerichtsbarkeit auf die militärischen Delikte unannehmbar sei. Auf diesem Standpunkte steht der Entwurf.

Für jene Beschränkung läßt sich nicht geltend machen, dasz die Militärstrafgerichtsbarkeit in ihrem gegenwärtigen Umfange

1) Materialien zur Militärstrafgerichtsordnung. Erstes Heft, bldz. 57.

das Prinzip der Gleichheit Aller vor dem Gesetze durch breche. Denn diese verfassungsmäßig allerdings gewährleistete Gleichheit steht einer so ausgedehnten Militärgerichtsbarkeit ebensowenig entgegen, wie sie anderweit kein Hindernis für eine durch besondere Verhältnisse gebotene Sondergerichtsbarkeit ist (vgl. Gerichtsverfassungsgesetz §§. 14, 16). Für den Soldaten ist eben der Militärgerichtsstand — das liegt in den militärischen Verhältnissen — der *ordentliche* Gerichtsstand in Strafsachen. Die Reichsgesetzgebung hat dies anerkannt, indem sie die Militärgerichtsbarkeit unbeschränkt aufrecht erhielt (Einführungsgesetz zum Gerichts-Verf-Ges. §. 7).

Mehr praktischer Natur ist der fernere Einwand, dass im Falle einer Beteiligung von Civilpersonen und Militärpersonen an einer Strafthat die Aburtheilung der Beteiligten durch verschiedenartige Gerichte — Civilgerichte und Militärgerichte — zu Widersprüchen führen könne. Die Möglichkeit eines solchen Uebelstandes muss anerkannt werden. Allein ähnliche Miszstände können sich auch im bürgerlichen Strafverfahren ergeben, wenn — was nicht selten der Fall — die gleichzeitige Aburtheilung mehrerer Mitbeschuldigter nicht möglich ist.

Für die Stellungnahme des Entwurfs waren zwingende Gründe des militärischen Interesses maßgebend.

Die *militärische Disziplin* steht und fällt mit der unbedingten, jede fremde Einwirkung ausschließenden Autorität der Kommandogewalt. In der Anerkennung nur *einer*, in der Person des obersten Kriegsherrn gipfelnden und in Allem auf diesen zurückzuführenden Autorität beruht das Geheimnis des militärischen Gehorsams und der militärischen Disziplin. Es widerspricht daher dem innersten Wesen des militärischen Organismus, dass *neben* der Kommandogewalt von Außen her eine andere, *selbständig für sich bestehende Gewalt* im Gefüge des Heeres oder der Marine sich geltend mache. Jede solche sich einschiebende Nebengewalt würde den jetzt festgeschlossenen Gliederbau lockern, die Autorität der Kommandogewalt schwächen, die Disziplin gefährden. Der aktive Soldat muss in dem Gefühle, dass er mit seiner ganzen Person dem Heere (der Marine) angehört, irre werden, wenn er in Angelegenheiten,

die die militärische Disziplin betreffen, und dahin gehört das gesammte Strafgebiet, noch eine andere Gerichtsbarkeit als die militärische anzuerkennen hätte, wenn einer ausserhalb des militärischen Verbandes stehenden Gewalt es zukommen sollte, sich seiner Person zu bemächtigen, ihn seinen dienstlichen Obliegenheiten zu entziehen, Strafen gegen ihn zu verhängen und zu vollstrecken.

Dieser Gesichtspunkt vor Allem ist es, der in Deutschland nicht nur, sondern auch in Frankreich, in Oestereich-Ungarn und in Belgien dahin geführt hat, die Ausdehnung der Militärstrafgerichtsbarkeit auf die gemeinen Delikte aufrecht zu erhalten. In Frankreich hatte zwar die erste französische Revolution im Jahre 1790 den Versuch gemacht, die Militärstrafgerichtsbarkeit auf die militärischen Delikte einzuschränken. Man beeilte sich indes, sie bereits durch Gesetz vom 22 September 1792 auf die gemeinen Delikte wieder auszudehnen.

Dem hervorgehobenen, für sich allein schon entscheidenden Gesichtspunkte tritt nun aber noch eine Reihe von schwerwiegenden Gründen hinzu.

Zunächst kommt in Betracht *die Schwierigkeit einer Abgrenzung der militärischen Delikte von den nichtmilitärischen*. Die im § 1. des Militärstrafgesetzbuchs gegebene Definition der militärischen Verbrechen und Vergehen würde in demselben Masse, wie sie in Fragen des materiellen Strafrechts zahlreiche Kontroversen hervorgerufen hat, zu endlosen Kompetenzstreitigkeiten zwischen den Militärgerichten und den Civilgerichten und damit zu Verzögerungen führen, die mit einer prompten Militärjustiz sich nicht vertragen. Aber auch abgesehen hiervon würde die von der Gegenseite angestrebte Einschränkung der Militärgerichtsbarkeit nur zu einem Theile sich durchführen lassen. Denn da eine Aburtheilung *militärischer* Delikte durch die Civilstrafgerichte unbedingt auszuschlieszen ist, andererseits aber auch die Aburtheilung mehrerer von derselben Person begangener strafbaren Handlungen nicht füglich verschiedenen Gerichten überlassen werden kann, so müssten für alle Fälle des ideellen oder realen Zusammentreffens militärischer und nichtmilitärischer Reate die Militärgerichte zuständig bleiben.

Derartige Konkurrenzfälle kommen aber verhältnismäßig häufig vor, und es würden daher die gemeinen Delikte aktiver Militärpersonen immerhin nur, zu einem geringen Bruchtheil in die Zuständigkeit der Civilgerichte fallen können.

Ferner ist in Betracht zu ziehen die *ungleich schnellere Erledigung der Strafsachen durch die Militärgerichte*. Eine schnelle Strafjustiz ist aber grade für die militärischen Verhältnisse nicht hoch genug anzuschlagen, und unbedingt Bedürfnis.

Ueberdies würde *der militärische Dienst wesentlich beeinträchtigt werden*, wenn auch nur ein Theil der Untersuchungen gegen aktive Militärpersonen auf die Civilgerichte überginge. Alle jene dienstlichen Rücksichten, die darin sich äuszern, dasz die militärischen Spruchgerichte unter Umständen in den Kasernen oder doch in deren unmittelbarer Nähe, womöglich in dienstfreien Stunden und jedenfalls pünktlich zur festgesetzten Zeit abgehalten werden müssen, würden vor dem Forum der Civilgerichte fortfallen, und je mehr die Anforderungen an die Leistungen der Truppe fortdauernd sich steigern, desto mehr würde durch eine den Truppendienst nicht berücksichtigende Inanspruchnahme der Mannschaften zu gerichtlichen Zwecken das dienstliche Interesse geschädigt werden.

Für die Militärrechtspflege würde übrigens ein Nachtheil auch daraus erwachsen, dasz *die Bedeutung des juristischen Elements in den Militärgerichten wesentlich herabgedrückt werden würde*, wenn die gemeinen Reate von der Zuständigkeit der Militärgerichte ausgeschlossen werden sollten. Die Militärjustizbeamten leiden ohnedies schon unter einer gewissen Einseitigkeit ihrer Berufsgeschäfte. Bei einer Beschränkung der letzteren auf die militärischen Delikte würde dieser Uebelstand noch schärfer hervortreten und nicht nur eine Herabminderung des dienstlichen Ansehens der Militärjustizbeamten, sondern auch eine bedenkliche Steigerung der jetzt schon vorhandenen Schwierigkeiten in der Beschaffung des Bedarfs an solchen Beamten befürchten lassen.

Der Standpunkt der Unzulässigkeit einer Jurisdiktion der bürgerlichen Strafgerichte über aktive Militärpersonen ist auch in den Motiven zum Entwurf der bayerischen Militär-

strafgerichtsordnung vertreten, und durchaus zutreffend hat bei der Berathung jenes Entwurfs der damalige bayerische Kriegsminister hervorgehoben, dass der den Umfang der Militärstrafgerichtsbarkeit im Sinne der heutigen Vorlage bestimmende Artikel 4 als der Schwerpunkt des ganzen Gesetzentwurfs anzusehen sei, weil er am tiefsten in die militärischen Einrichtungen und das ganze Gefüge der Armee eingreife.

Auch der gegenwärtige Entwurf betrachtet die Frage der Ausdehnung der Militärstrafgerichtsbarkeit auf alle gemeinen Reate als eine Kardinalfrage und miszt ihr eine durchaus grundsätzliche Bedeutung bei. Er lässt deshalb die in dieser Beziehung nach bayerischem und württembergischem Rechte bestehenden Beschränkungen der Militärstrafgerichtsbarkeit und selbst die geringfügige Ausnahme des preussischen Rechts in Beziehung auf die nur mit Geldstrafe bedrohten Zuwiderhandlungen gegen Finanz- und Polizeigesetze, sowie gegen Jagd- und Fischereiverordnungen nicht ferner gelten. Die Beseitigung auch der letztgedachten Ausnahme erscheint um so unbedenklicher, als sie wesentlich auf dem längst hinfällig gewordenen Gedanken beruht, dass die Militärgerichte nicht auf Geldstrafen erkennen dürften. Es wird dabei nicht verkannt, dass bei Zuwiderhandlungen gegen die Vorschriften über die Erhebung öffentlicher Abgaben und Gefälle den Verwaltungsbehörden ein gewisser Einfluss auf das Verfahren gewahrt bleiben muss. Wenn auch freilich die ganze Anlage des Entwurfs es ausschlieszt, den Verwaltungsbehörden ein selbständiges Anklagerecht oder die Rechte eines Nebenklägers einzuräumen, wie dies in den §§ 464 bis 469 der bürgerlichen Strafprozessordnung vorgesehen ist, so wird doch im Verwaltungswege Vorsorge getroffen werden, dass ihre rechtliche Auffassung stets zur Kenntniss des mit der Sache befassten Militärgerichts gebracht und dass insbesondere ihren Bedenken gegen ergangene Urtheile durch Einlegung der zulässigen Rechtsmittel thunlichst Rechnung getragen werden wird.

Inwieweit hinsichtlich der vor dem Diensteantritte begangenen strafbaren Handlungen auf die Militärstrafgerichtsbarkeit verzichtet werden kann, ist in den §§ 3 bis 6 näher geregelt.